

Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce
Krajowego Mechanizmu Prewencji
w II kwartale 2011 roku

1. Wprowadzenie

Na koniec drugiego kwartału 2011 r. 59 państw było Stroną Protokołu fakultatywnego do Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (zwanego dalej OPCAT lub Protokołem). Spośród nich 34 państwa wyznaczyły krajowe mechanizmy prewencji¹.

Zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem) wykonuje w Polsce Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej RPO), przeprowadzając wizytacje zapobiegawcze w miejscach zatrzymań, celem ochrony osób pozbawionych wolności przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem².

Do realizacji zadań Mechanizmu wyznaczony jest jeden Zespół wizytujący wszelkiego rodzaju miejsca zatrzymań, o których mowa w art. 4 OPCAT. W skład Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” w Biurze RPO wchodzi osiem osób. Obsada personalna Zespołu nie pozwala na pełną realizację zadań zaplanowanych w harmonogramie wizytacji KMP w roku 2011 r., dlatego też w zależności od potrzeb - w wizytacjach biorą również udział pracownicy Zespołu Prawa Karnego. Wsparcie Zespołu „KMP” stanowią również pracownicy Biur Pełnomocników Terenowych RPO z Gdańska, Wrocławia oraz Katowic.

W okresie od 1 kwietnia do 30 czerwca 2011 r. pracownicy wskazanych powyżej Zespołów przeprowadzili 30 wizytacji różnego rodzaju miejsc zatrzymań, położonych na terenie całej Polski.

---

¹ Albania, Armenia, Azerbejdżan, Chile, Cypr, Czechy, Dania, Estonia, Kambodża, Kostaryka, Francja, Gruzja, Gwatemala, Niemcy, Honduras, Lichtenstein, Luksemburg, Malediwy, Mali, Malta, Mauritius, Meksyk, Nigeria, Nowa Zelandia, Polska, Republika Mołdowy, Republika Macedonii, Senegal, Słowenia, Hiszpania, Szwecja, Szwajcaria, Wielka Brytania, Urugwaj - www.apr.ch, dane na dzień 30 czerwca 2011 r.

² Art. 3 OPCAT

W dalszym ciągu nie zostały zakończone prace nad nowelizacją ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, które mają na celu stworzenie właściwej podstawy prawnej do wykonywania zadań Krajowego Mechanizmu Prewencji, nałożonych na Rzeczpospolitą Polską w Protokole, w tym uregulowania uprawniające do przetwarzania danych osobowych. Do czasu wprowadzenia stosownych zmian ustawowych pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji wykonują swoje czynności w ograniczonym zakresie³ tj. bez dostępu do danych osobowych wrażliwych i nie przeprowadzają wizytacji prewencyjnych w domach pomocy społecznej oraz szpitalach psychiatrycznych.

Ze względu na ograniczony dostęp do danych osobowych, w tym danych wrażliwych w drugim kwartale 2011 r. również nie włączono do udziału w wizytacjach ekspertów zewnętrznych. Nie został zatem spełniony wymóg interdyscyplinarności składu grupy wizytacyjnej. W wizytacjach uczestniczyli głównie prawnicy i politolodzy o specjalizacji resocjalizacyjno - kryminologicznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich ze względu na trudną sytuację finansową, tj. zmniejszenie przez Sejm środków przewidzianych w budżecie państwa na funkcjonowanie Biura RPO, a tym samym ograniczenie sumy związanej z pokryciem kosztów funkcjonowania KMP i brak możliwości zatrudnienia niezbędnej liczby specjalistów do realizacji zadań KMP, rozważa zawieszenie wykonywania wizytacji do czasu zapewnienia stosownych środków finansowych. W związku z powyższym prof. Irena Lipowicz, Rzecznik Praw Obywatelskich zwróciła się do Marszałków Sejmu i Senatu z prośbą o zapewnienie wystarczających środków w budżecie, aby uniknąć podejmowania działań, które mogłyby podważać wiarygodność i determinację Polski we wdrażaniu mechanizmów ochrony praw człowieka. W celu uniknięcia zawieszenia wykonywania ustawowych obowiązków oraz zobowiązań międzynarodowych RP w zakresie Mechanizmu należałoby dofinansować budżet biura RPO w roku bieżącym o 475 tys. zł, jak również zapewnić w przyszłorocznym budżecie kwotę 1 mln 784 tys. zł. Marszałek Sejmu chciał przekazać na rzecz KMP

---

³ Zarządzenie Nr 5/2010 RPO z dnia 2 listopada 2010 r. w sprawie czasowego ograniczenia zakresu wykonywanych zadań przez pracowników Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji”.

ewentualne oszczędności Kancelarii Sejmu, ale i to okazało się prawnie niemożliwe. O powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich powiadomiła opinię publiczną⁴.

Poniżej zaprezentowano wyniki wizytacji przeprowadzonych w drugim kwartale 2011 r. w różnego rodzaju miejscach zatrzymań, ze wskazaniem zasadniczych problemów, jakie w nich dostrzeżono, a także działania podejmowane w ramach współpracy krajowej i międzynarodowej Krajowego Mechanizmu Prewencji.

2. Spotkania i konferencje w Polsce

W dniu 23 maja 2011 r. przedstawiciel Krajowego Mechanizmu Prewencji uczestniczył w V Kongresie Penitencjarnym - Modernizacja polskiego więziennictwa, który miał miejsce w Warszawie oraz w Popowie. Na Kongresie omówiono m.in. zagadnienie *uniwersalizacji standardów postępowania z więźniami na świecie* oraz *więziennictwa w systemie bezpieczeństwa państwa*. Natomiast w dniu 10 czerwca 2011 r. pracownik Zespołu „KMP” wziął udział w konferencji „Edukacja, szkolenie i zatrudnienie skazanych” zorganizowanej przez Centralny Zarząd Służby Więziennej oraz Wspólnotę praktyk na Rzecz Reintegracji Skazanych –ExOCop. Celem konferencji było wypracowanie rekomendacji dla Komisji Europejskiej w zakresie edukacji, szkoleń i zatrudnienia więźniów ze szczególnym uwzględnieniem pracy z grupami wrażliwymi takimi jak kobiety, młodociani oraz cudzoziemcy. W trakcie konferencji przedstawiciele polskiej Służby Więziennej oraz zagranicznych delegacji przedstawiali przykłady „dobrych praktyk”.

W dniach 15-17 czerwca br. odbyła się konferencja zorganizowana przez Stowarzyszenie Dyrektorów i Głównych Księgowych Izb Wytrzeźwień w Polsce na temat funkcjonowania izb wytrzeźwień oraz poprawy warunków w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia przy jednostkach organizacyjnych Policji, w której również uczestniczył przedstawiciel Rzecznika Praw Obywatelskich z Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji”. Przedstawiciele Biura Prewencji Komendy Głównej Policji oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji zaprezentowali na ww. konferencji wspólną opinię dotyczącą zmiany

---

⁴ „Zagrożona prewencja”, *Rzeczpospolita* z dnia 14 czerwca 2011 r.

art. 39 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2007 r. Nr 70, poz. 473 ze zm.) oraz stanowisko dotyczące likwidacji izb wytrzeźwień i umieszczania nietrzeźwych obywateli w placówkach podległych Policji.

Przedstawiciel KMP uczestniczył także w obradach Rady Społecznej przy Rzeczniku Praw Obywatelskich, które odbyły się 17 czerwca 2011 r. Jednym z zagadnień poruszanych podczas ww. spotkania była kwestia malejącego zatrudnienia skazanych i trudnej sytuacji socjalnej więźniów opuszczających zakłady karne. W trakcie spotkania zwrócono uwagę m.in. na konieczność zmiany obecnej polityki karnej. W tym celu Rzecznik Praw Obywatelskich zaproponowała nawiązanie współpracy z prezesami sądów i organizowanie szkoleń dla sędziów.

W dniu 20 czerwca 2011 r. pracownicy Zespołu "Krajowy Mechanizm Prewencji" oraz przedstawiciel „Porozumienia na rzecz wprowadzania OPCAT” wzięli udział w szkoleniu dotyczącym procesu anonimizacji danych osobowych zorganizowanym przez przedstawicieli Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych. Spotkanie otworzyła pani prof. Irena Lipowicz, Rzecznik Praw Obywatelskich. Poinformowała również przedstawiciela "Porozumienia" o trudnościach związanych z prawidłową realizacją powierzonych Rzecznikowi zadań Krajowego Mechanizmu Prewencji, a także zwróciła się do niego z prośbą o opinię w tej sprawie.

3. Współpraca międzynarodowa Krajowego Mechanizmu Prewencji

W dniach 15-16 czerwca 2011 r. w Tallinie przedstawiciel Krajowego Mechanizmu Prewencji uczestniczył w piątym warsztatach tematycznych krajowych mechanizmów prewencji. Spotkanie poświęcone było zbieraniu i weryfikowaniu informacji podczas wizytacji KMP. Zostało ono zorganizowane przez Radę Europy, w ramach programu „Utworzenie aktywnej sieci krajowych mechanizmów prewencji przeciw torturom, działalność sieci partnerskiej współpracy Peer-to-Peer”.

Pierwszego dnia szkolenia przedstawione zostały zasady funkcjonowania Niezależnego Doradczego Zespołu Medycznego (IMAP). Zadaniem powyższego organu jest udzielanie odpowiedzi na pytania krajowych mechanizmów prewencji

m.in. z zakresu metodologii monitoringu miejsc w których przebywają osoby pozbawione wolności, a także systemowych kwestii medycznych. Ustalono również tryb kierowania pytań do IMAP. Podkreślono jednakże fakt, iż powołanie powyższego organu nie powinno stanowić podstawy do rezygnowania przez mechanizmy z angażowania do swoich prac ekspertów medycznych lub pracowników posiadających wykształcenie medyczne.

Drugi dzień warsztatów poświęcony był omówieniu sposobów gromadzenia informacji poprzez analizę oficjalnych rejestrów, dokumentacji medycznej, rozmów z osobami pozbawionymi wolności oraz z pracownikami kontrolowanych instytucji. APT⁵ zaznaczyło, iż podczas wykorzystywania uzyskanych informacji należy się kierować zasadą nieszkodzenia osobie stanowiącej źródło tej informacji. Oznacza to potrzebę odpowiedniego anonimizowania uzyskanych danych lub wykorzystywania uzyskanych informacji po upływie dłuższego czasu od przeprowadzonej wizytacji.

Trzeciego dnia poruszono kwestie związane z przygotowaniem wizytacji oraz właściwym podziałem zadań pomiędzy członków zespołu w celu maksymalnego wykorzystania czasu spędzonego w kontrolowanej jednostce. Podkreślono, iż bardzo istotne jest ustalanie braków systemowych mogących być przyczyną występowania zagrożeń we wszystkich jednostkach. Podczas warsztatów przeprowadzono także ćwiczenia w małych grupach, polegające na odtworzeniu rozmowy z osobą pozbawioną wolności, będącą ofiarą przemocy i symulowaniu przygotowań przedwizytacyjnych oraz metod potwierdzania uzyskanych informacji dotyczących stosowania tortur oraz nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania.

W ramach współpracy międzynarodowej w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich odbyły się międzynarodowe seminaria: "Partnerstwo dla Praw Człowieka: Polska – Azerbejdżan" w dniach 17-19 maja 2011 r. i "Partnerstwo dla Praw Człowieka: Polska – Armenia" w dniach 7-9 czerwca 2011 r. Uczestniczyli w nich m.in. przedstawiciele urzędów Ombudsmana Azerbejdżanu, Ombudsman Armenii, przedstawiciele polskich organizacji pozarządowych, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Sprawiedliwości, Pełnomocnik rządu ds. Równego

---

⁵ Association for the Prevention of Torture – Stowarzyszenie Zapobiegania Torturom jest niezależną organizacją pozarządową z siedzibą w Genewie, w Szwajcarii. Ma status konsultanta przy ONZ i Radzie Europy

Traktowania, Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych. Tematami dyskusji były: pomoc ofiarom przestępstw oraz przeciwdziałanie dyskryminacji, wyzwania dla praw człowieka w kontekście zagrożeń związanych z zastosowaniem nowych technologii oraz działalność Krajowego Mechanizmu Prewencji w Polsce, Azerbejdżanie i Armenii.

4. Jednostki penitencjarne

W drugim kwartale 2011 r. wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji objęły jeden areszt śledczy⁶ (dalej: AŚ) oraz trzy zakłady karne⁷ (dalej: ZK). W raporcie niniejszym przedstawione zostaną również wnioski z wizytacji Zakładu Karnego w Tarnowie Mościcach i rewizytacji Zakładu Karnego w Płocku, które zostały przeprowadzone w pierwszym kwartale 2011 r. Ustalenia dokonane w trakcie wizytacji Zakładu Karnego w Koronowie oraz Zakładu Karnego w Nowogardzie zostaną przedstawione w kolejnym sprawozdaniu kwartalnym.

4.1. Warunki bytowe

W wizytowanych jednostkach stan techniczny pomieszczeń był bardzo zróżnicowany. W AŚ w Mysłowicach więźniowie, z którymi przeprowadzono rozmowy, w większości ocenili warunki bytowe w celach mieszkalnych jako dobre. Zgłaszane uwagi dotyczyły braku ciepłej wody, niewłaściwej wentylacji w kąciakach sanitarnych oraz faktu umieszczenia w oknach blend, co, według rozmówców, w sposób znaczny ogranicza dopływ światła. Niemniej jednak na terenie jednostki prowadzone są systematyczne prace remontowe. W 90 % wyremontowano cele mieszkalne oraz wykonano termomodernizację dachu, zwiększono powierzchnię cel poprzez połączenie już istniejących. Stan techniczny większości cel mieszkalnych nie wzbudził uwag wizytujących.

W ZK w Tarnowie-Mościcach część cel została odnowiona, jednakże wiele wymaga przeprowadzenia dalszych prac remontowych. Wizytujący stwierdzili przypadki występującego na ścianach zagrzybienia, zawilgocenia oraz odpadającego

---

⁶ Areszt Śledczy w Mysłowicach (14-15.05.2011 r.).

⁷ Zakład Karny w Koronowie (11-13.05.2011 r.), Zakład Karny w Nowym Wiśniczu (17-19.05.2011 r.), Zakład Karny w Nowogardzie (14-15.06.2011 r.).

tynku. Zastrzeżenia wizytujących wzbudził również brak światła w kilku celach w zabudowanych kąciach sanitarnych. W niektórych celach, w dykcie, stanowiącej ściany kąciaka, wycięto otwory w celu zapewnienia dostępu światła w trakcie załatwiania potrzeb fizjologicznych. Więźniowie, z którymi przeprowadzono rozmowy, w większości ocenili warunki bytowe w celi mieszkalnej jako znośne.

W pozostałych jednostkach stan techniczny cel mieszkalnych był znacznie gorszy: osadzeni, z którymi rozmawiano zwracali uwagę na zagrzybienie ścian, brak wentylacji oraz małą przestrzeń w celach wieloosobowych, a także na zużyty sprzęt kwaterunkowy, zły stan stolarki okiennej oraz nietrwałą zabudowę kąciaków sanitarnych w celach mieszkalnych (ZK w Nowym Wiśniczu, ZK w Płocku).

We wszystkich zakładach karnych (ZK w Płocku, ZK w Nowym Wiśniczu, ZK w Tarnowie-Mościcach) Mechanizm stwierdził także brak drabinek i zabezpieczeń łóżek piętrowych, co, zdaniem wizytujących, może prowadzić do upadków osadzonych i ewentualnych uszkodzeń ciała.

W ZK w Tarnowie-Mościcach zastrzeżenia wizytujących wzbudził, zgłaszany w rozmowach z osadzonymi, wprowadzony przez administrację Zakładu zakaz przechowywania rzeczy osobistych poza szafką, argumentowany koniecznością utrzymania porządku w celach. Zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji, nakaz ten należy ocenić jako trudny do zrealizowania, gdyż, przykładowo, przechowywanie w jednej szafce artykułów spożywczych razem z dokumentami oraz odzieżą może spowodować ich zniszczenie. Ponadto, w szafkach przeznaczonych na artykuły spożywcze, nie mieszczą się produkty zakupione w kantynie, jak również wydawane przez administrację, np. olej roślinny czy płyn do mycia naczyń. W trakcie przeprowadzonych rozmów, osadzeni poinformowali, iż nie zastosowanie się do zakazu każdorazowo skutkuje skierowaniem do dyrektora wniosku o wymierzenie kary dyscyplinarnej.

Podczas rozmów z osadzonymi odnotowano również szereg uwag dotyczących utrzymania higieny osobistej. W oddziałowych łazienkach, oprócz zabudowanych toalet, znajdują się umywalki, których niewielkie rozmiary uniemożliwiają nabieranie wody do misek, wykorzystywanych przy myciu. Rozmówcy poinformowali wizytujących, iż praktyka nabierania przez nich wody za pomocą plastikowych

butelek, stanowiących prowizoryczne przedłużenie kranu, spotyka się z negatywną reakcją Służby Więziennej, a próby rozwiązania tego problemu kończą się wystąpieniem przez funkcjonariuszy do dyrektora z wnioskiem o wymierzenie kary dyscyplinarnej. Należy zwrócić uwagę, iż zgodnie z pkt 19.4 Zaleceń Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych (Rec 2006 z dnia 11 stycznia 2006 r.): *„udostępnia się odpowiednie pomieszczenia, tak aby każdy więzień mógł wykąpać się lub wziąć prysznic w temperaturze stosownej do klimatu, jeśli możliwe codziennie, lecz przynajmniej dwa razy w tygodniu (lub w razie potrzeby częściej) w interesie ogólnej higieny”*. Punkty 19.5 oraz 19.6 stanowią natomiast kolejno, iż *„więźniowie mają obowiązek utrzymania ciała, ubrania oraz pomieszczeń przeznaczonych do spania w czystości i porządku”* oraz *„władze więzienne wyposażają w tym celu osadzonych w odpowiednie środki w tym przybory toaletowe i ogólne środki czystości i materiały”*.

W drugim kwartale w jednej z wizytowanych jednostek KMP zwrócił uwagę na warunki higieniczno-sanitarne w kilkunastoosobowych celach mieszkalnych. W ZK w Nowym Wiśniczu stworzono 17 takich cel mieszkalnych (pojemność od 10 do 17 osób). Każda z nich wyposażona jest w piętrowe łóżka, zabudowany kącik sanitarny oraz umywalkę znajdującą się poza kącikiem. **W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji, pomimo że przepisy krajowe nie określają maksymalnej pojemności cel mieszkalnych w jednostkach penitencjarnych, to jednak odwołując się do ogólnych zasad wynikających przede wszystkim z aktów prawa międzynarodowego należy stwierdzić, iż warunki sanitarno-higieniczne panujące w celach mieszkalnych kilkunastoosobowych nie zapewniają standardów minimalnych, tak aby można było stwierdzić poszanowanie praw i godności przebywających w nich osób. W ocenie przedstawicieli Mechanizmu, wyodrębnienie jednej toalety dla 16-17-stu osób nie umożliwia osobie pozbawionej wolności załatwienia potrzeby fizjologicznej w każdym czasie, co więcej może stanowić źródło konfliktów między współosadzonymi.** Podobne stanowisko wyraził Komitet Zapobiegania Torturom (dalej CPT), które zawarł w Jedenastym Sprawozdaniu Ogólnym [CPT/Inf (2001) 16]: *W wielu krajach wizytowanych przez Komitet, zwłaszcza w Europie Środkowej i Wschodniej,*

osadzonych często umieszcza się w celach wieloosobowych, w których koncentruje się całość lub większa część życia codziennego, tj. sen i aktywność dzienna, włącznie z higieną osobistą. Komitet zgłasza zastrzeżenia do samej idei takiego kwaterowania osadzonych w zamkniętych zakładach karnych. Zastrzeżenia te są tym większe, gdy w omawianych celach panuje znaczne zatłoczenie i niezdrowe warunki. Rzecz jasna, kwaterowanie w dużych celach wieloosobowych może być w pewnych krajach determinowane różnymi czynnikami, w tym kulturowymi. Tym niemniej na temat cel, w których żyją i śpią dziesiątki osadzonych razem, można powiedzieć więcej złego niż dobrego. Duże cele wieloosobowe nieodłącznie wiążą się z brakiem prywatności życia codziennego osadzonych. Ponadto istnieje wysokie ryzyko zastraszenia i przemocy. Cele wieloosobowe sprzyjają rozwojowi subkultur przestępczych i ułatwiają utrzymanie spójności takich organizacji. Utrudniają także – jeśli nie uniemożliwiają – sprawowanie właściwej kontroli przez personel penitencjarny; ściślej rzecz ujmując, w razie niepokojów w zakładzie karnym trudno uniknąć zaangażowania pomocy o znacznej sile. W systemie dużych cel wieloosobowych właściwe kwaterowanie poszczególnych osadzonych, oparte na indywidualnej ocenie ryzyka i potrzeb, staje się zadaniem prawie niemożliwym. Wskazane wyżej problemy zwiększają się jeszcze, gdy przekroczono rozsądny poziom zapelnienia tych cel; poza tym w takiej sytuacji łatwiej o znaczne pogorszenie panujących warunków na skutek przeciążenia wspólnych urządzeń, takich jak umywalki czy toalety, a także niewystarczającej wentylacji.

W wizytowanych jednostkach większość cel mieszkalnych posiadała zabudowane kąpiki sanitarne. Jednakże w ZK w Nowym Wiśniczu i ZK w Płocku kąpiki sanitarne były osłonięte jedynie parawanem/kotarą. Powinność stworzenia przez władze więzienne odpowiednich warunków umożliwiających nieskrępowane załatwianie potrzeb fizjologicznych wynika z Europejskich Reguł Więziennych, zgodnie z którymi więźniowie powinni mieć stały dostęp do higienicznych i zapewniających prywatność sanitariatów (reg. 19.3). **Ponadto, zgodnie z linią orzecniczą Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zob. wyrok z dnia 19 kwietnia 2001 r., ETPC 28524/95) oraz mając na uwadze zalecenia CPT zaznaczyć należy, że korzystanie z otwartego kąpika sanitarnego w sytuacji, gdy**

w celi przebywa więcej niż jeden osadzony, może zostać uznane za ponizające traktowanie.

W kwestii warunków bytowych należy dodać, że stan techniczny pomieszczeń łazni w wizytowanych jednostkach nie budził zastrzeżeń KMP.

Wyżywienie oferowane w jednostkach, zdaniem większości osób pozbawionych wolności, z którymi rozmawiano, było dobre. Odnotowano nieliczne uwagi dotyczące zbyt małych porcji wydawanych posiłków.

Wizytujący każdorazowo weryfikowali również czy osadzeni nie są kwaterowani w warunkach przeludnienia. W ZK w Nowym Wiśniczu, w celu uniknięcia zjawiska przeludnienia osadzeni rozlokowywani byli także w izbie chorych. Za nieprawidłową praktykę należy uznać wliczanie miejsc izby chorych oraz cel izolacyjnych w liczbę cel mieszkalnych, gdyż zgodnie z § 2 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie trybu postępowania właściwych organów w wypadku, gdy liczba osadzonych w zakładach karnych lub aresztach śledczych przekroczy w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów (Dz. U. z 2009 r. Nr 202, poz. 1564) z ogólnej pojemności jednostek penitencjarnych wyłącza się miejsca zakwaterowania w celach mieszkalnych znajdujących się w oddziałach szpitalnych, oddziałach i celach dla „niebezpiecznych”, celach izolacyjnych, izbach chorych, pomieszczeniach usytuowanych w domach dla matki i dziecka oraz oddziałach tymczasowego zakwaterowania skazanych.

W dniu 8 czerwca 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienie⁸ do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w sprawie nieujawnienia przez dyrektorów niektórych placówek penitencjarnych faktycznego przeludnienia. W odpowiedzi Dyrektor Generalny poinformował, że w celu wykonania zaleceń zawartych w ww. wystąpieniu RPO niezwłocznie dokonano oceny zjawiska we wszystkich jednostkach penitencjarnych oraz wskazano osobom odpowiedzialnym sposób rozwiązania problemu. Dyrektor Generalny podkreślił również, że wszystkie dotychczasowe działania Służby Więziennej (m.in. umieszczanie skazanych w izbach chorych, celach w oddziałach dla „niebezpiecznych”, celach przejściowych) miały jeden podstawowy cel, jakim jest zapewnienie każdemu osadzonemu ustawowego

---

⁸ RPO-665674-VII/11/.

prawa do 3 m² powierzchni mieszkalnej w celi. Jednocześnie Dyrektor zapewnił, że opisane zjawiska będą przedmiotem systematycznego monitoringu ze strony Centralnego Zarządu Służby Więziennej.

4.2. Prawo do opieki medycznej

Opieka medyczna zapewniona osadzonym w wizytowanych jednostkach była świadczona na zróżnicowanym poziomie.

W Areszcie Śledczym w Mysłowicach odnotowano pojedyncze głosy świadczące o zbywającym traktowaniu przez lekarza, przejawiającym się w sposobie odnoszenia się do osadzonych jako symulantów oraz przepisywaniu tego samego zestawu leków na różne dolegliwości. Tym niemniej większość rozmówców oceniło opiekę medyczną jako dobrą. Nie stwierdzono również negatywnych uwag dotyczących opieki dentystycznej.

Odmienną sytuację zastano w Zakładach Karnych w Nowym Wiśniczu i Tarnowie-Mościcach. Zdecydowana większość osadzonych stwierdziła w trakcie rozmów z wizytującymi, iż opieka medyczna w jednostce jest na bardzo niskim poziomie. Uwagi dotyczyły między innymi: zbywającego traktowania przez lekarza, przeprowadzania powierzchownych badań, niewłaściwego leczenia (m.in. ordynowania leków, które w sposób oczywisty nie są pomocne w leczeniu danej dolegliwości). Osadzeni podkreślali także, że sposób zwracania się do nich przez lekarza jest niekulturalny i nie są odosobnione przypadki niesłusznego zarzucania pacjentom symulowania dolegliwości. Rozmówcy w ZK w Tarnowie-Mościcach poinformowali ponadto, że jakakolwiek próba rozmowy z lekarzem na temat postawionej diagnozy lub sposobu leczenia kończy się wystąpieniem do dyrektora z wnioskiem o ukaranie dyscyplinarne osadzonego.

Personel medyczny z kolei wskazywał, iż praca w jednostce penitencjarnej związana jest z poważnymi trudnościami, wynikającymi z nagminnej symulacji, jak i dysymulacji osadzonych oraz prezentowanej w większości postawy roszczeniowej, a także nagminnymi żądaniem pacjentów odnośnie wydawania leków według ich uznania.

W ZK w Nowym Wiśniczu stwierdzono również brak cel przystosowanych dla osób niepełnosprawnych oraz brak udostępnionej w widocznym miejscu „Karty Praw Pacjenta”, dostosowanej do potrzeb osób przebywających w warunkach izolacji penitencjarnej. Z informacji uzyskanej od personelu medycznego wynika, że „Karta Praw Pacjenta” wydawana jest na prośbę osadzonego. **Niemniej jednak, w ocenie wizytujących, pacjenci mogą nie mieć wiedzy, iż tego typu Karta istnieje. Dlatego też zwrócono się z prośbą o wywieszenie na tablicach ogłoszeń znajdujących się w poszczególnych oddziałach informacji, iż „Karta Praw Pacjenta” dostępna jest w ambulatorium.** Izba chorych natomiast nie była wykorzystywana wyłącznie zgodnie z jej przeznaczeniem. W dniach wizytacji zakwaterowane były w niej zdrowe osoby.

W Zakładzie Karnym w Płocku w wyniku przeprowadzonej rewizytacji Mechanizm stwierdził, że zalecenie dostosowania treści Karty Praw Pacjenta do obowiązujących przepisów prawa, a w szczególności do sytuacji pacjenta pozbawionego wolności zostało zrealizowane.

4.3. Traktowanie osadzonych oraz środki przymusu bezpośredniego

W Areszcie w Mysłowicach, biorąc pod uwagę przeprowadzone rozmowy z osadzonymi w wizytowanej jednostce, Mechanizm ocenił relacje pomiędzy osadzonymi a personelem jako pozytywne.

W jednostce tej osadzeni w większości ocenili traktowanie przez funkcjonariuszy Służby Więziennej jako dobre. Osoby przebywające wcześniej w innych jednostkach penitencjarnych, w zdecydowanej większości wskazywały, iż na terenie wizytowanego Aresztu, relacje pomiędzy osadzonymi a funkcjonariuszami są lepsze niż w jednostkach, w których przebywali wcześniej. Podkreślali, że funkcjonariusze zwracają się do osadzonych w sposób nie naruszający ich godności, z użyciem zwrotu „pan”, a wychowawców określili ich jako kompetentnych i chętnych do pomocy. Nie odnotowano, aby funkcjonariusze traktowali osadzonych w sposób wulgarny, jak również nie zgłoszono przypadków prowokacyjnego traktowania.

W ZK w Nowym Wiśniczu większość ocen osadzonych dotyczących traktowania przez funkcjonariuszy była pozytywna. Rozmówcy odpowiedzieli przecząco na pytanie, czy funkcjonariusze Służby Więziennej naruszyli ich

nietykalność osobistą lub niewłaściwie potraktowali. Wskazywali jednak, że zdarzają się prowokacje z ich strony. Pojawiły się również uwagi dotyczące pojedynczych funkcjonariuszy działu ochrony, którzy zgodnie z informacją skazanych, zwracają się do nich po nazwisku lub „na ty” bądź też „skazana” oraz skarżyli się również na konieczność częstych zmian cel mieszkalnych.

Wiele negatywnych opinii dotyczących szeroko rozumianego traktowania przez funkcjonariuszy Służby Więziennej odnotowano natomiast w ZK w Tarnowie-Mościcach.

Najczęściej wymienianym był zarzut prowokacyjnego traktowania osadzonych. Rozmówcy wielokrotnie informowali, że funkcjonariusze zwracają się do nich po nazwisku, bez użycia formy „pan”, często w sposób wulgarny. Zgłoszono również, iż skazani pracujący przy wywozie śmieci, określane są mianem „śmieciarzy”, co w ich ocenie, narusza ich godność. Podkreślenia wymaga fakt, iż prowokacyjne traktowanie oraz zwracanie się do osadzonych w wulgarny i poniżający sposób ma, według rozmówców, miejsce zwłaszcza w trakcie przeszukań cel. Należy wskazać, że zgodnie z pkt. 54.3 Europejskich Reguł Więziennych, personel powinien być wyszkolony w prowadzeniu przeszukań w taki sposób, by wykrywać i zapobiegać jakimkolwiek próbom ucieczki lub ukrycia przemyconych przedmiotów i jednocześnie respektować godność przeszukiwanych osób i osobiste rzeczy. Zgodnie z pkt. 54.4, „*proces przeszukania nie może prowadzić do poniżania przeszukiwanej osoby*”.

Kolejną uciążliwością, zgłaszaną przez osadzonych, jest przeprowadzanie czterech apeli w ciągu doby. Rozmówcy podkreślali, iż tak duża liczba apeli oraz fakt, iż pierwszy z nich organizowany jest o godzinie 5 rano, dezorganizuje im rytm dnia i wywołuje niepotrzebne zdenerwowanie.

Według wyjaśnień dyrektora, konieczność przeprowadzania czterech apeli wynika z potrzeby liczenia osadzonych przy przejściu zmiany oraz z systemu wyjść do pracy osadzonych zatrudnionych. **Zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji, wykonywanie pracy przez część osadzonych nie może być przyczyną wcześniejszego budzenia wszystkich ze względu na konieczność zagwarantowania możliwości zaspokojenia potrzeby snu w porze nocnej.** Przedstawiona okoliczność może przyczyniać się do tworzenia nerwowej atmosfery, wyraźnie wyczuwanej na

terenie Zakładu. Podkreślenia wymaga również fakt, iż występowanie tak dużej liczby apeli nie zostało dotychczas odnotowane w żadnej z wizytowanych przez Krajowy Mechanizm Prewencji jednostce penitencjarnej.

Osadzeni zgłosili także fakt uciążliwości wynikających z zakazu palenia tytoniu w celach w porze nocnej. Zdaniem Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, które zostało wyrażone w piśmie do Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 20 września 2006 r., w zakładach karnych typu półotwartego zasadnym jest wyznaczenie cel dla skazanych używających wyrobów tytoniowych, tak jak w zakładach karnych typu zamkniętego, w celu umożliwienia im palenia tytoniu w godzinach, w których cele mieszkalne pozostają zamknięte. W związku z powyższym należy uznać, iż zakaz palenia tytoniu w celach w porze nocnej, zarówno na terenie zakładu półotwartego, jak i otwartego, jest sprzeczny z przedstawionym stanowiskiem.

Na podstawie informacji uzyskanych w trakcie rozmów z osadzonymi, należy stwierdzić, iż w Zakładzie Karnym w Tarnowie – Mościcach istnieje bardzo napięta i nerwowa atmosfera w stosunkach pomiędzy funkcjonariuszami Służby Więziennej a osadzonymi. W tym miejscu konieczne jest przytoczenie stanowiska Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom, który w punkcie 45 Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92)3] stwierdza, że nadmierne karanie oraz poniżające traktowanie osadzonych przez funkcjonariuszy służby więziennej uniemożliwia kształtowanie konstruktywnych relacji, zwiększając prawdopodobieństwo incydentów z użyciem przemocy i związanego z nimi niehumanitarnego traktowania. Komitet wskazuje również, iż *„wolałby, aby środkom kontroli i powstrzymywania towarzyszyła atmosfera porozumienia i opieki. Takie podejście może wręcz zwiększyć – wbrew obawom – bezpieczeństwo na terenie zakładu karnego”*.

Środki przymusu bezpośredniego

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji dokonali oglądu nagrań z monitoringu dwóch ostatnich pobytów osób pozbawionych wolności w celi zabezpieczającej w ZK w Nowym Wiśniczu. W jednym przypadku przedstawiciele Mechanizmu zgłosili zastrzeżenia co do sposobu traktowania osadzonego podczas

pobytu w celi zabezpieczającej. Sprawa jest obecnie badana w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich.

4.4. Odpowiedzialność dyscyplinarna

W czasie rozmów indywidualnych (ZK w Nowym Wiśniczu) nieliczni osadzeni, którzy zostali ukarani dyscyplinarnie stwierdzili, iż zastosowana wobec nich kara nie była słuszna i współmierna do przewinienia. W ocenie osadzonych karanie dyscyplinarne ma miejsce często z bardzo błahych powodów np. robienia pompek na krześle. Odwołanie się od kary w ocenie rozmówców jest bezcelowe, gdyż jeszcze nie zdarzyło się, aby przyniosło oczekiwane przez skazanych rezultaty.

W ZK w Tarnowie-Mościcach natomiast wskazano, iż jakiegokolwiek formy wyrażania niezadowolenia przez skazanego, skutkują skierowaniem wobec niego wniosku o ukaranie dyscyplinarne do dyrektora jednostki. Wielu rozmówców wyraziło przekonanie, iż funkcjonariusze traktują ich zbyt surowo, występując z wymienionym wnioskiem w sytuacjach, w których nie jest to konieczne ze względu na niewielką szkodliwość dokonanych przez nich naruszeń (przykładowo: wniosek o ukaranie dyscyplinarne za przetrzymywanie żywności na parapecie, będący następstwem prośby o wyjaśnienie niezrozumiałego polecenia lub będący wynikiem korzystania przez osadzonego z telegazety). Odnotowano również głosy informujące o tym, iż groźby ukarania dyscyplinarnego pojawiają się także w przypadku niemożności wykonania polecenia (dla przykładu: jeden z osadzonych poinformował, że spotkał się z taką groźbą w sytuacji, gdy nie wstał na apel z powodu choroby). **Zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji, opisane sytuacje mogą być przyczyną napiętych relacji między osadzonymi i funkcjonariuszami Służby Więziennej, co w rezultacie może prowadzić do niepotrzebnych konfliktów. Mechanizm rekomendował, aby zachowania tego typu, w przypadku potwierdzenia ich występowania, zostały jak najszybciej wyeliminowane.**

W tej samej jednostce osadzeni zwrócili uwagę wizytujących na fakt istnienia praktyk odpowiedzialności zbiorowej. Nie jest to zgodne z pkt. 60.3 Europejskich Reguł Więziennych, stanowiącym, że „*kary zbiorowe (...) i inne formy niehumanitarnego i poniżającego traktowania są zakazane*”.

4.5. Prawo do skargi

Prawo osób pozbawionych wolności do złożenia skargi i jej rozpatrzenia w sposób bezstronny jest jednym z podstawowych środków ochrony przed niewłaściwym traktowaniem.

Analiza dokumentacji w ZK w Nowym Wiśniczu wykazała, że w 2010 r. administracja jednostki otrzymała 226 skarg od osadzonych, a w I kwartale 2011 r. 59 skarg, z czego żadna nie została uznana za zasadną. Najczęściej dotyczyły one traktowania przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej, warunków bytowych, opieki zdrowotnej, kar dyscyplinarnych oraz widzeń i rozmów telefonicznych.

Całkowity brak rozstrzygnięć na korzyść skarżących w ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji może świadczyć o braku obiektywizmu osób rozpatrujących skargi, co więcej rodzi obawy co do skuteczności funkcjonującej procedury skargowej. W rozmowach indywidualnych osadzeni zwracali uwagę, iż składanie jakichkolwiek skarg i tak nie wpłynęłoby na zmianę ich sytuacji.

Natomiast w ZK w Tarnowie Mościcach rozmówcy przekazali wizytującym, że nie są informowani o przyczynach odmowy przychylenia się do składanych przez nich wniosków. Kilku osadzonych stwierdziło, że zdarzało się, że wnioskodawcy w ogóle nie otrzymali informacji na temat sposobu ich rozpatrzenia, co stanowi sprzeczność z regułą 36 „Wzorcowych reguł minimum postępowania z więźniami”, uchwalonych przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych (Nowy Jork 1984), stanowiącą, iż *„o ile nie są oczywiście błahe lub bezzasadne, każde podanie i skargę rozpatruje się bezzwłocznie, a odpowiedzi udziela się więźniowi bez zbytej zwłoki”*.

4.6. Praca penitencjarna

W działach penitencjarnych wizytowanych jednostek pracują osoby legitymujące się wyższym wykształceniem. Opiekę psychologiczną zapewnia 2-3 psychologów (3 psychologów w ZK w Nowym Wiśniczu, ZK w Płocku⁹).

---

⁹ Jednym z zaleceń KMP sformułowanych w wyniku wizytacji w ZK w Płocku w dniach 17-19 marca 2009 r. dotyczyło zwiększenie obsady etatowej wśród psychologów. Zalecenie zostało zrealizowane.

W wizytowanych jednostkach prowadzona była działalność resocjalizacyjna m.in. poprzez realizację programów resocjalizacyjno – korekcyjnych, profilaktycznych oraz resocjalizacyjno – edukacyjnych (np. programy readaptacji społecznej z zakresu: kultury i oświaty, sportu, przeciwdziałania agresji, przeciwdziałania prokryminogennym postawom, przeciwdziałania uzależnieniom, aktywizacji zawodowej, ekologii, kształtowania umiejętności społecznej i poznawczej, program dotyczący działań profilaktycznych wobec osadzonych z tendencjami do zachowań autoagresywnych i suicydalnych, program edukacyjny dotyczący zagrożeń wynikających ze stosowania sterydów anabolicznych).

W rozmowach indywidualnych skazani pozytywnie ocenili pracę i zaangażowanie wychowawców i psychologów, podkreślając iż osoby te chętnie udzielają pomocy.

Wśród trudności występujących w pracy działu penitencjarnego kierownictwo wizytowanych jednostek wskazywało na nadmiar pracy biurokratycznej, a także konieczność równoległego wprowadzania danych w aktach osadzonych oraz w systemie Noe NET, co znacząco ogranicza możliwość indywidualnego kontaktu z osadzonym.

4.7. Zatrudnienie i nauczanie

Osadzeni zatrudniani są głównie przy pracach na rzecz jednostki (obsługa pralni, kuchni, warsztat, magazynów, prace porządkowe) oraz u kontrahentów zewnętrznych (ZK w Nowym Wiśniczu, ZK w Tarnowie-Mościce). Liczba zatrudnionych odpłatnie to ok. 50 osób miesięcznie. Jest to niewielki procent całej populacji osadzonych w wizytowanych jednostkach. Pozyskanie ofert zatrudnienia u podmiotów zewnętrznych obecnie jest bardzo trudne. W opinii administracji jednostek wynika to głównie z braku dostatecznych kwalifikacji zawodowych skazanych oraz ustawowego wymogu zapewnienia im wynagrodzenia co najmniej na poziomie płacy minimalnej.

Kwalifikacje zawodowe osadzonych uzupełniane są przez prowadzone kursy zawodowe (przyuczające do zawodu m.in. technologa robót wykończeniowych, glazurnika, malarza, tynkarza, instalatora sieci niskiego napięcia oraz monter

instalacji sanitarnych). Niemniej jednak, liczba organizowanych kursów jest bardzo mała.

Skazani pracujący, z którymi wizytujący przeprowadzili rozmowy nie zgłaszali zastrzeżeń czy potrzeb dotyczących swojej pracy.

Wśród wizytowanych jednostek szkoła funkcjonuje jedynie w ZK w Nowym Wiśniczu (Zespół Szkół Nr 1). W skład ww. szkoły wchodzi: Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące, Zasadnicza Szkoła Zawodowa o profilu: murarz, blacharz, monter elektronik, obuwnik.

W pozostałych jednostkach podejmowane są działania mające na celu ułatwienie osadzonemu dostępu do nauki w szkołach funkcjonujących przy innych zakładach karnych i aresztach śledczych, jak również szkołach i placówkach poza więziennych. Przykładowo w ZK w Tarnowie-Mościcach w roku 2010 do nauczania skierowano piętnastu skazanych, z czego ośmiu rozpoczęło naukę w zasadniczych szkołach zawodowych, dwóch w liceum ogólnokształcącym, jeden w technikum uzupełniającym oraz jeden w pięcioletniej szkole podstawowej.

4.8. Działalność kulturalno-oświatowa i sportowa

Personel wizytowanych jednostek w ramach działalności kulturalno-oświatowej organizuje konkursy tematyczne, festiwale i turnieje oraz prowadzi koła zainteresowań np. modelarskie, plastyczne, akwarystyczne, teatralne, komputerowe, literackie, dyskusyjny klub filmowy, koło elektroniczne. Organizowane są wystawy, spektakle teatralne, projekcje filmów dokumentalnych. Skazani spełniający kryteria formalne mają możliwość korzystania z zajęć kulturalno-oświatowych, organizowanych poza terenem jednostki.

Spośród zawodów sportowych wymienić należy: turnieje piłki nożnej, piłki siatkowej, celności rzutów, podbijania piłki, pchnięcia kulą, rzutu piłką lekarską, skoku w dal, gry w warcaby, szachy i brydż.

W ramach zajęć sportowych i kulturalno-oświatowych osadzeni mogą korzystać siłowni, boisk do piłki nożnej oraz siatkowej (ZK w Tarnowie-Mościcach, ZK w Płocku) oraz świetlic wyposażonych m.in. w stół do tenisa stołowego, konsole Play Station.

Pozytywnie należy ocenić fakt, iż kierownictwo ZK w Nowym Wiśniczu nie podjęło decyzji o zagospodarowaniu świetlic na cele mieszkalne. W dniu wizytacji wszystkie były dostępne dla skazanych.

Jednakże wizytując ww. jednostki penitencjarne Mechanizm odnotował, iż w odczuciu większości osadzonych, na terenie jednostek oferta zajęć kulturalno – oświatowych jest bardzo uboga (ZK w Nowym Wiśniczu, AŚ w Mysłowicach, ZK w Płocku). Pozytywnie działalność kulturalno-oświatowa ocenili skazani w ZK w Tarnowie-Mościcach.

Na terenie AŚ w Mysłowicach i ZK w Nowym Wiśniczu funkcjonuje także radiowęzeł. Emitowane są programy radiowe, transmisje z imprez sportowych, powieści w wersji audio, audycje własne, konkursy, audycje dotyczące kwestii uzależnień, informacje bieżące oraz lekcje języków obcych.

Ponadto, do dyspozycji osadzonych pozostają biblioteki. W ZK w Tarnowie-Mościcach i AŚ w Mysłowicach w bibliotece aktualne kodeksy dostępne są w formie wydruku komputerowego z programu prawniczego. W ZK w Tarnowie-Mościcach udostępniane są również wzory pism procesowych oraz orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. W czytelnicy osadzeni mogą również przeglądać prasę. W pozostałych jednostkach, podczas oglądu pomieszczeń stwierdzono, że w bibliotece są nieaktualne egzemplarze Kodeksu karnego wykonawczego i innych aktów prawnych (ZK w Nowym Wiśniczu) oraz nie ma zapewnionego dostępu do orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu (ZK w Nowym Wiśniczu, AŚ w Mysłowicach). W piśmie z dnia 6 sierpnia 2010 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, skierował do Trybunału Konstytucyjnego, uwagi dotyczące stanowiska Dyrektora Generalnego Służby Więziennej negującego inicjatywę upowszechniania wśród osób pozbawionych wolności wiedzy na temat wyroków Trybunału Konstytucyjnego w sprawach, które bezpośrednio dotyczą osób osadzonych w zakładach karnych, ich skutków prawnych i praktycznych. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, istnieje możliwość upowszechniania wyroków Trybunału w ramach zajęć kulturalno-oświatowych, z których mają prawo korzystać osoby skazane i tymczasowo aresztowane. Uwagi RPO zostały podzielone w dniu 11 sierpnia 2010 r. przez Szefa Biura Trybunału Konstytucyjnego (sygn. pisma S-

073-14/10). Uznając za słuszne stanowisko Rzecznika w tej sprawie, Szef Biura Trybunału Konstytucyjnego stwierdził, że żadne względy nie powinny ograniczać przedsięwzięć na rzecz popularyzacji prawa oraz edukacji obywatelskiej w sprawach publicznych. W ocenie przedstawicieli Mechanizmu, informowanie o orzecznictwie wskazanych wyżej Trybunałów, mogłoby odbywać się za pomocą audycji emitowanej w radiowęzle. W tym celu właściwym byłoby podjęcie współpracy działu prawnego jednostki z wychowawcą działu penitencjarnego ds. kulturalno-oświatowych.

Z analizy treści rozdziału III Porządku wewnętrznego Zakładu Karnego w Płocku obowiązującego skazanych, stanowiącego zasady uczestnictwa skazanych w zajęciach sportowych odbywających się na boiskach sportowych oraz w wydzielonej części pola spacerowego dla skazanych wynika, iż „godziny tych zajęć pokrywają się z godzinami spacerów”, co w konsekwencji stwarza konieczność dokonywania wyboru pomiędzy prawem do spaceru, a prawem do innego typu zajęć. **W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji przyjęte w tym zakresie rozwiązanie nie jest zgodne z obowiązującymi przepisami prawa. Zauważyć należy, iż przepisy Kodeksu karnego wykonawczego statuują oba prawa osób pozbawionych wolności jako równorzędne (art. 102 p.6 k.k.w i art. 112 k.k.w). Tymczasem, istniejące w przywołanej regulacji wewnętrznej jednostki unormowanie, nie respektuje równorzędności obu praw i jako takie winno być dostosowane do obowiązujących przepisów lub usunięte.**

4.9. Prawo do kontaktów ze światem zewnętrznym oraz utrzymywania więzi z rodziną

W zakresie możliwości i warunków korzystania z widzeń wizytujący pozytywnie ocenili realizację tego prawa. Mechanizm nie odnotował również uwag od osadzonych w zakresie korespondencji.

Stwierdzono natomiast, że w ZK w Tarnowie-Mościcach wielu rozmówców nie posiadało sprecyzowanych informacji na temat kryteriów, jakimi kieruje się dyrektor przy podejmowaniu decyzji o odmowie zezwolenia na widzenie ze znajomymi oraz krewnymi nie zaliczanymi do najbliższej rodziny. Osadzeni poinformowali również przedstawicieli KMP o częstych przypadkach zbyt długiego przetrzymywania paczek

żywnościowych przez administrację, co skutkuje utratą przydatności do spożycia produktów wchodzących w ich skład. Według wyjaśnień dyrektora, sytuacje takie zachodzą wtedy, gdy paczka wpływa do Zakładu w piątek i przeprowadzenie kontroli pod kątem zawartości substancji odurzających i psychoaktywnych jest niemożliwe do poniedziałku, z powodu braku możliwości skorzystania z wyszkolonych w tym celu psów.

W AŚ w Mysłowicach z kolei nie wyodrębniono pomieszczenia do realizacji nagrody przewidzianej w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w., tj. widzenia w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozoru oraz wprowadzono całkowity zakaz w stosunku do tymczasowo aresztowanych rozmów telefonicznych, w tym także rozmów z obrońcami lub pełnomocnikami. **Mechanizm każdorazowo podkreśla, iż całkowity zakaz prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane stoi w sprzeczności zarówno z art. 215 § 1 k.k. oraz Rekomendacjami Rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych.**

Przedstawione stanowisko zostało podzielone w piśmie Ministra Sprawiedliwości skierowanym do Rzecznika Praw Obywatelskich w dniu 28 czerwca 2010 r.

W związku z powyższym, Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił uwzględnienie w porządku wewnętrznym jednostki możliwość prowadzenia rozmów telefonicznych przez tymczasowo aresztowanych z obrońcą lub pełnomocnikiem.

4.10. Prawo do wykonywania praktyk religijnych

W zakresie realizacji prawa osadzonych do wykonywania praktyk religijnych w wizytowanych jednostkach Mechanizm nie stwierdził nieprawidłowości. Osadzeni mają zapewnioną możliwość uczestniczenia w różnych religijnych nabożeństwach oraz przyjmowania prywatnych wizyt przez przedstawicieli różnych wyznań.

5. Zakłady poprawcze oraz schroniska dla nieletnich

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji przeprowadzili dwie wizyty w zakładach poprawczych¹⁰. Ustalenia dokonane w trakcie ww. wizytacji zostaną przedstawione w kolejnym sprawozdaniu kwartalnym. Poniżej natomiast zostaną zaprezentowane wyniki rewizytacji Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Zawierciu przeprowadzonej w pierwszym kwartale 2011 r.

5.1. Stan realizacji zaleceń wydanych w wyniku wizytacji ZPiSdN, przeprowadzonej w dniach 2 - 4 września 2009 r.

W wyniku czynności przeprowadzonych w ramach rewizytacji Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Zawierciu Mechanizm stwierdził, iż większość wydanych zaleceń została zrealizowana. Jednakże wizytujący zwrócili uwagę na kilka kwestii.

Po przeanalizowaniu *Księgi ewidencji wychowanków umieszczonych w izbie przejściowej*, a w szczególności czasu pobytu i powodów, dla których nieletnie były w niej umieszczane, niektóre zapisy mogły świadczyć o tym, że pobyt w tej izbie nadal był stosowany jako kara. Odnotowano na przykład przypadki umieszczenia nieletniej w izbie przejściowej z powodu: dezorganizacji zajęć, nierespektowania poleceń nauczyciela, agresji werbalnej, przejawiania zachowań autoagresywnych. Przyczyny umieszczenia były opisane zbyt ogólnie. Ponadto, w dokumentacji nieletnich przebywających w izbach przejściowych nie było zawartych informacji dotyczących wypełniania obowiązku szkolnego. Zapisy zawierające tego typu informacje są niezbędne i świadczą o zapewnieniu nieletnim podstawowych praw. O ich realizacji mówi również przepis § 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji roku szkolnego w szkołach w zakładach poprawczych i w schroniskach dla nieletnich (Dz. U. Nr 188, poz. 1947), w brzmieniu: *„wychowankowi umieszczonemu w izbie przejściowej zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, a także w grupie schroniska interwencyjnego, szkoła zapewnia udział w zajęciach dydaktyczno-wychowawczych organizowanych dla ogółu wychowanków, a w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa - w zajęciach*

---

¹⁰ Zakład Poprawczy w Świeciu i Zakład Poprawczy w Nowem (24-27.05.2011 r.).

indywidualnych, według ustalonego przez dyrektora szkoły tygodniowego rozkładu zajęć”.

W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji odseparowanie wychowanka w celach bezpieczeństwa powinno trwać jak najkrócej i być stosowane w ostateczności, wówczas gdy inne oddziaływania nie przyniosły rezultatu. Nieletni umieszczeni w izbach przejściowych powinni mieć zapewnione prawo do nauki w takim samym zakresie jak pozostali wychowankowie. W trakcie pobytu podopiecznego w izbie przejściowej umożliwia się mu korzystanie z książek i gazet oraz godzinnych ćwiczeń na świeżym powietrzu. Wskazany jest także częsty kontakt z wychowawcą, psychologiem i lekarzem. Wszystkie te czynności powinny być odnotowane w dokumentacji nieletniego.

Po przeanalizowaniu Księgi nagród schroniska, osoby wizytujące zauważyły, że nagroda w postaci zgody na noszenie prywatnej odzieży nie była udzielana często (4 razy w 2010 r.; dla porównania nagroda w postaci pochwały na apelu – 54 razy, zgoda na rozmowę telefoniczną na koszt zakładu – 24 razy). Dziewczęta w rozmowach podkreślały, że stroje (tzw. „zakładowe”), które mają obowiązek nosić w placówce, są dla nich upokarzające. Zgodnie z punktem 36 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) w miarę możliwości należy zezwalać nieletniemu na używanie własnej odzieży. Zakład ma troszczyć się o to, aby każdy nieletni miał ubranie odpowiednie ze względu na klimat i wystarczające do zapewnienia dobrego stanu zdrowia; w żadnym wypadku nie może ono być źródłem upokorzenia lub poniżenia. Biorąc pod uwagę powyższe standardy, **Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił, aby dyrektor placówki rozważył zintensyfikowanie udzielania tego typu nagród, szczególnie iż nie stanowią one dodatkowego obciążenia finansowego dla placówki.**

Łaźnia ogólna została wyposażona w baterie typu anty-wandal, jednakże podczas remontu nie uwzględniono zalecenia dotyczącego zainstalowania przesłon pomiędzy poszczególnymi stanowiskami prysznicowymi, które umożliwiałyby kąpiel w warunkach zapewniających intymność. **Zgodnie z Regulami Narodów Zjednoczonych Dotyczącymi Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności**

(Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) sanitariaty powinny mieć właściwy standard i być tak umieszczone, ażeby każdy nieletni mógł z nich korzystać stosownie do swoich potrzeb, w odosobnieniu, w czystości i w przyzwoity sposób (Reguła 34). Mając na uwadze powyższe standardy, Mechanizm ponownie zalecił osłonięcie poszczególnych stanowisk do kąpieli.

W placówce zorganizowano szkolenia kadry pedagogicznej z seksuologiem pod kątem radzenia sobie w sytuacjach trudnych, wywołanych homoseksualizmem dziewcząt. Krajowy Mechanizm Prewencji poparł taką inicjatywę, jednakże uważa, że takie szkolenia/warsztaty powinny odbyć się również z podopiecznymi. KMP podkreślał konieczność przeprowadzania systematycznych oddziaływań edukacyjnych i psychologicznych, które pomogą zrozumieć nieletnim różne mechanizmy związane z seksualnością, w tym całe spektrum zachowań homoseksualnych.

Mechanizm odnotował również sytuacje, które mogą świadczyć o tym, że w placówce stosowana jest odpowiedzialność zbiorowa. Należy zaznaczyć, iż zgodnie z Regułami Narodów Zjednoczonych Dotyczącymi Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113): (...) *Sankcje zbiorowe mają być zakazane* (Reguła 67). **Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował zatem o zaprzestanie stosowania takiej formy oddziaływania dyscyplinującego.**

Dyrektor Zakładu pozytywnie ustosunkował się do uwag Mechanizmu i poinformował o ich realizacji. W kwestii przesłan zapewniających intymność wychowankom w czasie kąpieli wyjaśnił natomiast, że ze względu na trudności finansowe wyposażenie w takie przesłony zostanie wykonane w terminie późniejszym. Dyrektor podkreślił przy tym, że podopieczni obecnie korzystają z łazienek w obrębie grup wychowawczych, wyposażonych w dwie kabiny prysznicowe z zasłonkami.

Należy również podkreślić, iż w placówce opracowany został „Przewodnik po Zakładzie Poprawczym i Schronisku dla Nieletnich w Zawierciu”, skierowany do wychowanek i ich rodziców. Zawarte w nim informacje dotyczą głównie funkcjonowania placówki, praw i obowiązków nieletniej, nagród i środków dyscyplinarnych, zasad odwiedzin, telefonów do ważnych instytucji, etc. Informator przygotowany został przez Fundację „Życie na nowo” działającą przy placówce, przy wspólnym zaangażowaniu personelu i podopiecznych. Powyższą inicjatywę należy

ocenić jako pozytywną i warto propagować ją w innych placówkach dla nieletnich. Pobyt nieletniej w tego rodzaju miejscach może uaktywniać stres i obawy co do przyszłości, szczególnie w pierwszych dniach pobytu należy podejmować wzmożone oddziaływania w kierunku zapoznania podopiecznej z charakterem placówki. Negatywne nastawienie nieletniej w pierwszych dniach pobytu w placówce może powodować niechęć do rozmowy z personelem. Dlatego w takiej sytuacji najlepszym rozwiązaniem jest zaproponowanie skorzystania z Przewodnika. Należy podkreślić, iż jest on napisany zrozumiałym i przyjaznym językiem.

W tym miejscu warto wskazać, iż w dniu 6 maja 2011 r. Rzecznik skierował kolejne wystąpienie¹¹ do Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w sprawie przygotowania przez resort sprawiedliwości informatora dla wychowanków umieszczonych w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, w którym zostaną zawarte informacje o sytuacji prawnej nieletniego, jego prawach i obowiązkach oraz instytucjach, do których może się zwrócić w sytuacji, gdy przysługujące mu prawa są łamane. W odpowiedzi z dnia 7 czerwca 2011 r. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości poinformował, że prowadzone działania dotyczące wydania specjalnej broszury na potrzeby wszystkich zakładów dla nieletnich nie przyniosły oczekiwanego rezultatu z powodu braku niezbędnych środków finansowych na ten cel. W związku z powyższym, na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości zamieszczono przykłady informatorów dla wychowanków, które zostały opracowane przez Zakład Poprawczy i Schronisko dla Nieletnich w Raciborzu.

6. Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze oraz Młodzieżowe Ośrodki Socjoterapii

W drugim kwartale 2011 r. przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji przeprowadzili wizytacje trzech młodzieżowych ośrodków wychowawczych¹² (dalej

---

¹¹ RPO-603898-VII-09.

¹² Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Kamionku Wielkim (05-06.04.2011 r.), Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Wielkich Drogach (19-20.05.2011 r.), Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Rzepczynie (16.06.2011 r.).

MOW) oraz trzech młodzieżowych ośrodków socjoterapii¹³ (dalej MOS). W niniejszym raporcie zostaną również przedstawione wnioski z wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Kaliszu i Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Kaletach, które zostały przeprowadzone w poprzednim kwartale. Ustalenia Krajowego Mechanizmu Prewencji dokonane w trakcie wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Rzepczynie oraz Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Ustce zostaną przedstawione w kolejnym sprawozdaniu kwartalnym.

6.1. Warunki bytowe

Stan techniczny wizytowanych placówek był bardzo dobry. Dobre warunki bytowe zapewniono nieletnim w internatach, szkołach oraz sanitariatach. Pomieszczenia były odpowiednio wyposażone, zadbane i utrzymane w czystości. Wizytujący sformułowali jednakże kilka zaleceń w tym zakresie m.in. kontynuowanie prac remontowych, ze szczególnym uwzględnieniem remontu pomieszczenia wykorzystywanego jako siłownia w MOW w Kaletach, przeprowadzenie niezbędnego remontu sanitariatów w warsztatach szkolnych i rozważenie możliwości wymiany zniszczonych drzwi na nowe w MOW w Wielkich Drogach, podjęcie odpowiednich działań celem wyeliminowania zagrzybienia w pomieszczeniach sanitarnych w MOS nr 5 w Warszawie oraz wyposażenie w szafy ubraniowe pokoi w pomieszczeniach internatu w MOS nr 4 w Warszawie.

W niektórych placówkach (MOS nr 5 w Warszawie, MOW w Wielkich Drogach, MOW w Kamionku Wielkim) zastrzeżenia wizytujących wzbudził brak zasłonek w kabinach prysznicowych oraz osłonięcie toalet jedynie niskim murkiem bez drzwi (MOW w Kamionku Wielkim). Jest to naruszenie Reguły 65.2 Zaleceń CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi: *Młodociani mają mieć dostęp do pomieszczeń sanitarnych, które są higieniczne i respektują prywatność*. **W ocenie KMP stworzenie warunków**

---

¹³ Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii nr 4 w Warszawie (18.04.2011 r.), Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii nr 5 w Warszawie (19.04.2011 r.), Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Ustce (02.06.2011 r.).

w pomieszczeniach sanitarnych zapewniających intymność nieletnich jest obowiązkiem kierownictwa placówki, w związku z tym Mechanizm zalecił wyposażyć kabinę prysznicową i toalety w drzwi (lub zasłonki) zapewniające takie warunki.

Uwagi w zakresie wyżywienia zostały zgłoszone tylko w MOW w Kamionku Wielkim i dotyczyły braku drugiego śniadania oraz zbyt małych porcji otrzymywanych posiłków. Mechanizm zalecił rozważenie możliwości zwiększenia porcji otrzymywanych posiłków lub dokładek. W ww. Ośrodku KMP zalecił również wydłużenie czasu dostępu do ciepłej wody - wychowankowie skarżyli się na brak ciepłej wody po godz. 18⁰⁰.

Dyrektorzy MOS nr 4 i nr 5 w Warszawie oraz MOW w Wielkich Drogach pozytywnie ustosunkowali się do ww. zaleceń Mechanizmu.

6.2. Traktowanie

Wychowankowie wizytowanych placówek dobrze oceniali traktowanie przez personel, jednak w MOW w Kamionku Wielkim i Wielkich Drogach dwaj nieletni (po jednym z każdego z ww. Ośrodków) wskazali na stosowanie przez wychowawców przemocy fizycznej oraz prowokującego zachowania. **Mechanizm podkreślał, iż pracownicy tego typu placówek powinni umiejętnie postępować z wychowankami, unikać wywoływać ostrych konfliktów i nie powielać złych wzorców ze środowiska, w jakim się wychowali. KMP zalecił zatem wyeliminowanie agresywnych reakcji i postaw personelu wobec wychowanków.**

Natomiast w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Kaletach i w Kaliszu wychowankowie podkreślali, że wychowawcy są do nich przyjaźnie nastawieni. Wychowankowie potrafili wskazać osobę wśród personelu, do której mają zaufanie i do której mogliby się zgłosić w razie wystąpienia jakiegoś problemu.

Mimo powyższych informacji przedstawionych przez wychowanki MOW w Kaliszu dla wizytujących niepokojącym sygnałem było silne poczucie lęku w dziewczętach przed informowaniem osób spoza placówki na temat tego jak zorganizowane jest w niej życie. Wszelka korespondencja dziewcząt, treść ich zapisków lub pamiętników była stale kontrolowana przez personel, zainteresowany

zawieranymi w nich informacjami o Ośrodku i subiektywnymi ocenami nieletnich o panującej w nim sytuacji. Podopieczne miały zatem obawy co to tego, że przedstawianie Ośrodka w „złym świetle” jest zagrożone sankcjami. **Krajowy Mechanizm Prewencji podkreślił, że Konwencja o Prawach Dziecka zapewnia dziecku prawo do swobodnego wyrażania swoich poglądów we wszystkich sprawach dotyczących dziecka, przyjmując je z należyłą wagą, stosownie do wieku oraz dojrzałość dziecka (Artykuł 12).** Mechanizm zalecił, aby respektować prawo nieletnich do wyrażania własnych poglądów oraz przeprowadzać kontrolę korespondencji zgodnie z wytycznymi zawartymi w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Z informacji przekazanych przez dyrektora Ośrodka w Wielkich Drogach wynikało, że istnieją w nim przejawy tzw. drugiego życia. Jednak zachowania te spotykają się z natychmiastową reakcją ze strony wychowawców. W celu zapewnienia nieletnim anonimowości przy zgłaszaniu różnego rodzaju zagrożeń ich bezpieczeństwa, w placówce zawieszono skrzynkę, do której chłopcy mogą wrzucać spisane informacje w przedmiocie poczucia zagrożenia. Powyższą praktykę Mechanizm ocenił jako pozytywną.

Należy również wspomnieć, iż w MOS nr 5 w Warszawie w rozmowie indywidualnej wychowanek podał, iż ze względu na swój długi pobyt w placówce czasem pomaga wychowawcom „ogarniać młodszych wychowanków”. Nieletni wyjaśnił sformułowanie „ogarnianie wychowanków” jako uspokajanie ich przez rozmowę, szturchanie czy popychanie. Szturchanie i popychanie to formy przemocy, zalecono zatem natychmiast wyeliminować takie zachowanie wśród wychowanków. Ponadto, w ocenie Mechanizmu istniało duże prawdopodobieństwo, że wychowawcy przyzwalają na ww. zachowanie w Ośrodku. Krajowy Mechanizm Prewencji podkreślał, że obowiązkiem kadry placówki jest m.in. zapewnienie wychowankom poczucia bezpieczeństwa i ochrona przed przemocą. Rekomendowano zbadanie przedstawionego problemu i zapobieganie zjawisku stosowania przemocy przez „starszych” wychowanków w celu utrzymania porządku w placówce. Analogiczną sytuację do powyższej stwierdzono również w MOW w Kaletach. Dyrektor Ośrodka w Warszawie

poinformował, że podczas Rady Pedagogicznej nakazał, by wychowawcy zwracali szczególną uwagę na zachowanie starszych wychowanków próbujących dyscyplinować młodszych kolegów, a także by zachowali szczególną ostrożność podczas stosowania środków dyscyplinarnych.

Wizytatorzy zwrócili także uwagę na fakt, iż w wizytowanych Ośrodkach (MOW w Wielkich Drogach, MOW w Kamionku Wielkim) nie było opracowanych procedur w przypadku konieczności zastosowania przymusu bezpośredniego. **W opinii Krajowego Mechanizm Prewencji istnienie przejrzystych zasad stosowania wobec wychowanków środków przymusu bezpośredniego jest jedną z gwarancji ochrony przed złym traktowaniem nieletnich.** Z kolei w MOS nr 4 w Warszawie brakowało w dokumentacji placówki opisu zasad i procedur przeprowadzania przeszukań. Zaznaczyć należy, że międzynarodowe zalecenia dotyczące również Polski, wskazują na konieczność ustalania szczegółowych procedur dotyczących przeszukiwania dzieci, personelu, odwiedzających oraz lokali (Zalecenia CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi).

W tym miejscu warto również przedstawić, iż w Ośrodku w Wielkich Drogach zorganizowana została izba izolacyjna, w której, zgodnie z wyjaśnieniami dyrektora placówki, umieszczani są chłopcy po powrocie z ucieczki, do czasu wyjaśnienia przyczyn jej dokonania. Jednakże zastępca dyrektora ds. opiekuńczo – wychowawczych wyjaśnił wizytującemu, że w izolatce umieszczani są nieletni w przypadku konieczności zastosowania przymusu bezpośredniego w postaci izolacji, a pobyt w niej nie trwa dłużej niż kilka godzin. Przyjęta przez kierownictwo Ośrodka praktyka izolowania wychowanka w odrębnym pomieszczeniu jest nieuprawniona, gdyż jest ona niezgodna z art. 95a § 5 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178, ze zm.; dalej: upn), który wyłącza możliwość stosowania środka w postaci umieszczenia w izbie izolacyjnej względem nieletniego przebywającego w MOW i MOS. Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, wobec wychowanka MOW i MOS można

stosować środek przymusu bezpośredniego jedynie w postaci użycia siły fizycznej. **W opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji, w sytuacji gdy wychowanek wprowadzi się w stan niepozwalający na wspólne przebywanie z innymi dziećmi, powinien on zostać zaprowadzony do oddzielnego pomieszczenia, np. pustej sypialni, i przebywać w niej wyłącznie w obecności dorosłego opiekuna przez czas niezbędny do uspokojenia się.**

Dyrektor MOW w Wielkich Drogach poinformował o podjęciu działań w celu wyeliminowania naruszeń stwierdzonych w trakcie wizytacji.

6.3. Dyscyplinowanie

W wizytowanych placówkach przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji każdorazowo zapoznawali się z obowiązującymi w Ośrodkach zasadami karania oraz nagradzania.

W czterech placówkach (MOS nr 5 w Warszawie, MOW w Kaliszu, MOW w Kamionku Wielkim, MOW w Wielkich Drogach) wizytujący spotkali się z przypadkami zawarcia w katalogu kar prac porządkowych na rzecz Ośrodka. **W opinii przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji taka kara jest niedopuszczalna, gdyż może prowadzić w praktyce do pejoratywnego postrzegania przez wychowanek pracy, a to zaś - skutecznie zniechęcić do poszukiwania w przyszłości zatrudnienia.**

W kilku placówkach stosowana była odpowiedzialność zbiorowa (MOW w Kamionku Wielkim, MOW w Kaliszu i MOW w Kaletach). Jak zostało wspomniane w punkcie 5.2 niniejszego raportu w opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji stosowanie tej formy odpowiedzialności nie powinno mieć miejsca, na co wskazują również przywołane ww. punkcie standardy międzynarodowe.

Zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji niedopuszczalne jest również stosowanie za jedno przewinienie kilku kar, co stwierdzono w trakcie rozmów z wychowankami w MOW w Kaletach i MOW w Kaliszu. Stoi to w sprzeczności z Regułami Narodów Zjednoczonych Dotyczącymi Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113), według których żaden nieletni nie powinien być karany więcej niż raz za to samo przewinienie. *Dyscyplinarne*

karanie nieletniego powinno być dozwolone wyłącznie w ściśle wytyczonych granicach obowiązującego prawa i regulaminów (Reguła 70).

Większość wychowanek MOW w Kaliszu, z którymi rozmawiano wskazały, iż są karane zupełnie innymi karami niż te wymienione w Regulaminie, np.: zamykanie w izolatce/pokoju chorych (jak wyjaśniła dyrektor Ośrodka, dziewczęta są tam zamykane, by przemyśleć swoje zachowanie, do momentu przeprosin; nie otrzymują przy tym informacji jak długo mogą tam przebywać), zakaz wyjścia na dwór. Stosowanie nieregulaminowych kar KMP stwierdził również w MOS nr 5 w Warszawie np. kara wielokrotnego przepisywania zdań. Ponadto w tym ośrodku wątpliwości Mechanizmu wzbudził zapis § 4 pkt 7 Regulaminu Ośrodka: „*W przypadkach nietypowych, nie mieszczących się w poniżej opisanym schemacie, karę dla wychowanków określa się indywidualnie*”. Wskazany zapis pozostawia otwarty katalog kar, co stoi w sprzeczności z ww. Regułą 70. **Warto podkreślić, iż otwarty katalog stwarza ryzyko nadużywania nieprawidłowych i nieregulaminowych środków dyscyplinarnych, co w konsekwencji może prowadzić do poniżającego karania. Dodatkowo Mechanizm każdorazowo podkreśla, iż należy w regulaminie określić czas trwania poszczególnych kar dyscyplinarnych.**

W wielu Ośrodkach w katalogu kar zawarto karę w postaci „przeniesienia do innej placówki” (MOS nr 4 w Warszawie, MOW w Kaletach, MOW w Kaliszu, MOS nr 5 w Warszawie, MOW w Wielkich Drogach, MOW w Kamionku Wielkim). Zgodnie z Zaleceniami CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi taka kara nie powinna być stosowana: „*Młodociani nie mogą być przenoszeni w ramach środka dyscyplinarnego*” (Zalecenie 97). **Krajowy Mechanizm Prewencji uważa zatem, że przeniesienie do innego ośrodka nie powinno być wskazane w katalogu kar wymierzanych przez personel placówki.**

Niepokojącym w ocenie Mechanizmu jest również fakt, iż w regulaminach placówek zawarto środek dyscyplinarny polegający na zawieszeniu w niektórych prawach wychowanka. Krajowy Mechanizm Prewencji uznaje, że dyscyplinowanie nie

może polegać na pozbawieniu/zawieszeniu w prawach wychowanka. Prawa nieletnich, zapisane w Statucie i Regulaminie Ośrodka, powinny być realizowane niezależnie od ich zachowania lub postępów w resocjalizacji. Środkiem dyscyplinarnym może być natomiast pozbawienie wychowanka przywilejów. **Ze względu na wyżej wskazaną różnicę między prawami i przywilejami wychowanków, w ocenie Mechanizmu należy oddzielnie wyszczególnić w regulaminie oba te zagadnienia.** Powyższe naruszenie Mechanizm stwierdził w MOS nr 5 i nr 4 w Warszawie oraz MOW w Kaliszu.

Z informacji uzyskanych od dyrektorów ww. Ośrodków w Warszawie oraz MOW w Wielkich Drogach wynika, iż zalecenia Mechanizmu w omawianych powyżej kwestiach zostały zrealizowane.

6.4. Prawo do informacji

W wizytowanych placówkach nieletni potwierdzali, iż zostali poinformowani o przysługujących im prawach i obowiązkach przy przyjęciu do Ośrodka. Nieletni w większości wykazywali się znajomością swoich praw i obowiązków, potrafili również wskazać miejsce, gdzie jest dostępny regulamin. Zdarzały się jednak przypadki, że wychowankowie nie znali swoich praw i obowiązków, nie wiedzieli, gdzie mogą się odwołać w razie niesłusznego ukarania albo gdzie się zwrócić, żeby złożyć skargę na postępowanie kadry placówki (MOW w Kamionku Wielkim, MOW w Kaletach).

W większości Ośrodków, z wyjątkiem MOW w Kaletach, brakowało informacji o instytucjach i organizacjach zewnętrznych takich jak: Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka, Helsińska Fundacja Praw Człowieka i sędzia rodzinny, do których wychowanek może zwrócić się w sytuacji naruszenia jego praw.

Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił wywieszenie w miejscach ogólnie dostępnych (korytarze) ww. adresów instytucji oraz przeprowadzenie rozmów wychowawczych z nieletnimi dotyczących procedur odwoławczych w przypadku ukarania.

Dyrektorzy MOS nr 5 w Warszawie i MOW w Wielkich Drogach poinformowali o realizacji zaleceń KMP.

6.5. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym - ochrona więzi rodzinnych

Kwestię odwiedzin i kontaktów z osobami spoza placówki bardzo pozytywnie ocenili wychowankowie MOW w Kaletach, MOW w Wielkich Drogach i MOS nr 4 w Warszawie. Ponadto, w ocenie KMP prawo to prawidłowo jest realizowane również w MOS nr 5 w Warszawie. Na powyższą ocenę KMP wpływa fakt, iż wszyscy wychowankowie MOS nr 5 co weekend otrzymują przepustki do domów oraz na święta, ferie i wakacje. Z informacji uzyskanej od zastępcy dyrektora wynika, że rodzice i koledzy nieletnich mają możliwość codziennego ich odwiedzania.

Zasady odwiedzin wychowanków MOW w Kamionku Wielkim nie zostały uregulowane w żadnym z przedstawionych wizytującym dokumencie. Jedynie w Statucie wymieniono prawo do utrzymywania kontaktów z bliskimi osobami, za zgodą wychowawcy grupy, w miejscu i na zasadach określonych przez dyrektora ośrodka. **Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował uregulowanie zasad odwiedzin w regulaminie lub statucie.**

W kwestii prawa nieletnich do kontaktu ze światem zewnętrznym wątpliwości KMP wzbudziły niektóre zasady obowiązujące w MOW w Kaliszu. Pierwszą zasadą - możliwość odwiedzin podopiecznych przez ich rodziców raz w miesiącu (w soboty). Mając na uwadze zasadę zawartą w Statucie Ośrodka, zgodnie z którą kierowanie wychowanek na pierwsze kilkudniowe przepustki pod opieką rodziców/opiekunów prawnych odbywa się po upływie 5/6 miesięcy w pierwszym roku pobytu w Ośrodku (§ 22), **KMP uznał, że bezpośredni kontakt dziecka z rodziną powinien być jak najczęstszy, szczególnie w pierwszym okresie jego pobytu w placówce.** Postulat taki zawarty został również w Zaleceniach Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi: *Jeżeli nie praktykuje się regularnych przepustek, należy wprowadzić przepis dla dodatkowych długoterminowych wizyt członków rodziny lub innych osób, które mogą pozytywnie wpłynąć na rozwój młodocianego* (Zalecenie 86.2). Ponadto, Reguły Narodów Zjednoczonych Dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego

45/113) wskazują, iż *każdy nieletni powinien mieć prawo do regularnego i częstego przyjmowania odwiedzin, w zasadzie raz w tygodniu, nie rzadziej niż raz w miesiącu, powinny one obejmować rodzinę i obrońcę oraz odbywać się w warunkach zapewniających prywatność, zbliżenia oraz swobodną wymianę myśli* (Reguła 60). Drugą – iż w trakcie prowadzonego w Ośrodku procesu resocjalizacji – w szczególności na początkowym jego etapie - nie są wskazane odwiedziny wychowanki przez innych krewnych (dziadków, rodzeństwo). Praktyka ta została potwierdzona w trakcie rozmów z nieletnimi. KMP podkreśla, iż takie ograniczenia nie znajdują potwierdzenia w obowiązujących przepisach prawa i jest stosowane wbrew zapisom ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, której zapis art. 66 § 4 określając zasady kontaktów nieletniego posługuje się pojęciem „*osób spoza zakładu*”, nie wskazując na konieczność wykazania stopnia pokrewieństwa. Trzecią – zakaz obciążania przez rodziców/opiekunów prawnych w rozmowach z wychowankami, nieletnich trudnymi wiadomościami, a zwłaszcza tragicznymi sytuacjami z życia rodzinnego np. ciężka choroba lub śmierć kogoś bliskiego, bez wcześniejszej rozmowy z wychowawcą. Zdaniem KMP wprowadzenia takiego obowiązku jest nieuzasadnione. Ponadto, Zalecenia Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi (CM/Rec(2008)11) oraz Reguły Narodów Zjednoczonych Dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) wprost nakazują, aby wszelkie informacje otrzymane na temat śmierci lub poważnych chorób któregoś z jego bliskich krewnych powinny być natychmiast przekazywane młodocianemu (Zalecenie 85.3/Reguła 58). Czwartą – reglamentacja rozmów telefonicznych ograniczona do jednej w tygodniu w wyznaczonym dniu i o określonej porze (pkt. 8 *Regulaminu współpracy i kontaktów*). W oparciu o pkt. 61 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113), która mówi o tym, że każdy nieletni powinien mieć prawo do utrzymywania kontaktu listownego i telefonicznego co najmniej dwa razy w tygodniu z osobą przez siebie wybraną, chyba że zostało mu ono odebrane na drodze prawnej. **Krajowy**

Mechanizm Prewencji postulował o zwiększenie częstotliwości prowadzenia przez wychowanki rozmów telefonicznych.

Zarówno w trakcie rozmów z nieletnimi, jak i podczas przeprowadzania oglądu placówki, osoby wizytujące otrzymały informacje dotyczące prowadzenia przez personel placówki stałej kontroli korespondencji wychowanek (zarówno przychodzącej jak i wychodzącej). Należy przy tym podkreślić, iż praktyka taka stoi w sprzeczności z art. 66 § 3 u.p.n.

6.6. Prawo do opieki medycznej

Prawo do opieki medycznej w wizytowanych placówkach jest realizowane prawidłowo. Pomoc medyczną w placówkach najczęściej zapewniają pielęgniarki. Natomiast z konsultacji specjalistycznych i stomatologicznych wychowankowie korzystają w różnych przychodniach. W nagłych sytuacjach wzywane jest pogotowie ratunkowe.

W MOW w Wielkich Drogach nie ma zatrudnionej pielęgniarki ani higienistki szkolnej. W opinii pracowników KMP stałe zatrudnienie pielęgniarki w placówce jest niezbędne biorąc pod uwagę fakt, iż część z wychowanków poddana jest stałej farmakoterapii psychotropowej. Dyrektor wyjaśnił, że zagwarantowanie wychowankom Ośrodka stałego dostępu do opieki medycznej poprzez zatrudnienie pielęgniarki było wielokrotnie postulowane przez placówkę i dostrzegane jako potrzebne, lecz nie jest możliwe ze względów finansowych. Dyrektor dodał, że jako placówka będą wytrwale prowadzi działania mające na celu rozwiązanie tego problemu.

Niektóre placówki nie zapewniają wychowankom badań profilaktycznych. Dyrektorzy MOS nr 4 i nr 5 w Warszawie wyjaśnili, że w kwestii zagwarantowania profilaktycznej opieki medycznej wychowankowie otrzymują dodatkowe przepustki i korzystają z opieki medycznej w miejscach swojego zamieszkania. Ponadto, kierownictwo placówki nie ma prawa samodzielnie podejmować decyzji o badaniach i leczeniu u niektórych specjalistów np. stomatolog, ginekolog – w takich sytuacjach wymagana jest zgoda i obecność rodzica/opiekuna prawnego.

6.7. Oddziaływania wychowawcze i terapeutyczne

Wychowankowie wszystkich wizytowanych placówek mieli zagwarantowany szeroki dostęp do różnego typu zajęć w ramach prowadzonego procesu resocjalizacyjnego. Oddziaływania wychowawcze i resocjalizacyjne prowadzone są przez wychowawców grup, nauczycieli szkolnych, psychologa i pedagogów, poprzez m. in. zajęcia grupowe, spotkania indywidualne, organizowanie wycieczek i spotkań ze znanymi ludźmi. W placówkach odbywają się zajęcia: socjoterapii, profilaktyki uzależnień, wyrównywania braków, warsztaty w zakresie umiejętności psychospołecznych, pomocy w kształtowaniu systemu wartości, korekcyjno-wyrównawcze, terapii zajęciowej, promocji zdrowego stylu życia, stymulowania prawidłowych interakcji rodzinnych, zagrożenia zdrowia psychicznego.

6.8. Prawo do nauki

W ocenie Mechanizmu prawo do nauki w wizytowanych placówkach było realizowane prawidłowo. Nieletni, z którymi wizytujący przeprowadzali indywidualne rozmowy wysoko ocenili pracę nauczycieli, wskazując, że zawsze mogą liczyć na ich pomoc w odrabianiu lekcji i nadrabianiu zaległości.

6.9. Prawo do wykonywania praktyk religijnych

W Ośrodkach zapewniono nieletnim możliwość uczestniczenia w nabożeństwach w każdą niedzielę i święta. Wychowankowie, wyrażający chęć uczestnictwa w nabożeństwach, wychodzą pod opieką jednego z wychowawców do kościoła. Wyjścia wychowanków na msze święte mają charakter dobrowolny (MOW w Wielkich Drogach, MOS nr 4 w Warszawie, MOW w Kaletach). W MOS nr 5 w Warszawie obowiązuje praktyka udzielania przepustek wszystkim wychowankom na weekendy, ferie i święta, która zapewnia nieletnim swobodę wykonywania praktyk religijnych, ponieważ niedziele i święta spędzają poza placówką.

Natomiast nieletni w MOW w Kamionku Wielkim stwierdzili, że podczas pobytu w placówce nie ma możliwości uczestniczenia we mszy świętej. Według informacji uzyskanej od dyrektora wyjścia do kościoła organizowane są cotygodniowo przez wychowawcę, po wcześniejszym zgłoszeniu się chętnych chłopców, zaś raz w miesiącu msza święta odbywa się na terenie Ośrodka. Jednakże, w związku

z przedstawionymi wizytującym zarzutami, kierownictwo placówki zobowiązało się wyjaśnić tę kwestię.

W MOW w Kaliszu wszystkie podopieczne uczestniczą w codziennych porannych modlitwach, a także raz w tygodniu odbywa się wspólna msza św. Obowiązek ten obejmuje również osoby niewierzące lub posiadające odmienne przekonania religijne. Zasada ta jest wprost określona w Regulaminie wychowanki w pkt. III „*Przebywając w placówce katolickiej, bez względu na własne przekonania, szanują i uczestniczą w praktykach religijnych*”.

Powyższa zasada stoi w sprzeczności z art. 53 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a także Regulami Narodów Zjednoczonych Dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113), które w zakresie posług religijnych głoszą: *Każdemu nieletniemu należy pozwolić na zaspokajanie potrzeb jego życia religijnego i duchowego. Jeżeli w zakładzie przebywa wystarczająca liczba nieletnich jednego wyznania, należy powołać przedstawiciela tego wyznania, aby odprawiał dla nich obrzędy. Każdy nieletni ma prawo do przyjmowania wizyt duchownych swojego wyznania, uczestniczenia w obrzędach, ale także do nieuczestniczenia w nich i do swobody odmowy poddawania się religijnej edukacji i indoktrynacji* (Reguła 48) i Zaleceniami Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi. Praktyka ta godzi również w Konwencję o Prawach Dziecka przyjętą przez Zgromadzenie Narodów Zjednoczonych z dnia 20 listopada 1989 r., która w art. 14 stwierdza „*Państwa-Strony będą respektowały prawo dziecka do swobody myśli, sumienia i wyznania*”.

Innym problem zgłaszanym przez dziewczęta to konieczność uczestniczenia we mszy św. w spódnicy. Potwierdzeniem tych słów jest zapis w § 33 pkt 16 Statutu placówki „*W stroju na Eucharystię obowiązuje spódnica i skromna bluzka*”. Według nieletnich obowiązek ten jest czynnikiem zniechęcającym do uczestnictwa we mszy św. Jak wyjaśniła dyrektor placówki, obowiązek ubierania przez podopieczne spódnicy jest sposobem uczczenia ważnego wydarzenia, a także podkreślenia ich kobiecości.

6.10. Prawo do rekreacji i wypoczynku

Czas wolny wychowankowie mogą spędzać w świetlicach, uczestnicząc w zajęciach sportowych bądź kulturalno-oświatowych. Mają możliwość uczestniczenia w wielu kołach zainteresowań. Ponadto, organizowane są wyjścia do kina, wycieczki krajoznawcze, konkursy oraz występy, wyjazdy na zimowiska, kolonie oraz zielone szkoły.

W Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Kaliszu zdarzały się sytuacje, kiedy wychowanki nie mogły wychodzić na dwór z powodu niewłaściwego zachowania. **Krajowy Mechanizm Prewencji podkreśla, że wszyscy nieletni pozbawieni wolności powinni mieć możliwość regularnego ćwiczenia przez co najmniej dwie godziny dziennie, z czego godzinę na powietrzu, jeżeli pozwala na to pogoda** – zgodnie z Zasadą 81 Zalecenia Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi (CM/Rec(2008)11). W tym samym dokumencie podkreślono, że ćwiczenia nie powinny być ograniczane w ramach kary dyscyplinarnej.

7. Policyjne Izby Dziecka

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji w drugim kwartale 2011 r. przeprowadzili wizytacje czterech policyjnych izb dziecka¹⁴ (dalej PID). W tym miejscu przedstawione zostaną również wyniki wizytacji Policyjnej Izby Dziecka w Tarnowie i Policyjnej Izby Dziecka w Ostrowie Wielkopolskim. (I kwartał 2011 r.) Ustalenia dokonane w trakcie wizytacji Policyjnych Izb Dziecka w Kielcach, Policyjnej Izby Dziecka w Bydgoszczy oraz Gorzowie Wielkopolskim zostaną przedstawione w kolejnym sprawozdaniu kwartalnym.

7.1. Legalność i okres pobytu

Wizytujący każdorazowo weryfikowali długość pobytu nieletnich umieszczonych w PID. W każdej wizytowanej izbie powtarzały się przypadki pobytu

---

¹⁴Policyjna Izba Dziecka w Elblągu (04.04.2011 r.), Policyjna Izba Dziecka w Kielcach (05.05.2011 r.), Policyjna Izba Dziecka w Bydgoszczy (10.05.2011 r.), Policyjna Izba Dziecka w Gorzowie Wielkopolskim (28.06.2011 r.).

nieletnich w Izbach dłużej niż określają to przepisy u.p.n. – art. 40 § 6 i § 7. Kilkadziesiąt osób zatrzymanych przebywało powyżej 5 dni, najdłuższy pobyt trwał 108 dni (PID Tarnów). Komendanci wizytowanych jednostek wyjaśniali, iż powyższe sytuacje spowodowane były długim terminem oczekiwania na znalezienie przez właściwy okręgowy zespół nadzoru pedagogicznego miejsca w schronisku, w którym miał być umieszczony nieletni. Z tego też względu decyzją sądu nieletni mieli przebywać do tego czasu w PID. **Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo podkreśla, że policyjne izby dziecka nie są placówkami dostosowanymi do dłuższych pobytów nieletnich, przywołując zalecenia Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom (CPT).**

Ponadto, w dniu 19 maja 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienie¹⁵ do Komendanta Głównego Policji w sprawie działań, jakie podejmuje celem rozwiązania problemu pobytów nieletnich w policyjnych izbach dziecka ponad ramy czasowe określone w art. 40 u.p.n. W odpowiedzi Komendant poinformował Rzecznika, iż w jego ocenie problem długoterminowych pobytów nieletnich w PID, wobec których sąd rodzinny orzekł środek w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich, przyjmując jednocześnie, że w czasie oczekiwania na miejsce w schronisku nieletni ma przebywać w PID, jest jednym z wielu zagadnień wymagających pilnego rozwiązania. Z tego też względu, Komenda Główna Policji od kilku lat postuluje konieczność kompleksowego rozwiązania problemu związanego z funkcjonowaniem policyjnych izb dziecka. Komendant podkreślił również, że większość postulowanych przez KGP rozwiązań znalazła odzwierciedlenie w projektach nowelizacji ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, jednakże nie uwzględniono propozycji określenia czasu pobytu nieletniego w Izbie po ogłoszeniu przez sąd orzeczenia o umieszczeniu go w schronisku.

Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała również wystąpienie¹⁶ ww. kwestii w dniu 1 czerwca 2011 r. do Ministra Sprawiedliwości i Ministra Spraw Wewnętrznych – do dnia sporządzania niniejszego raportu do Biura Rzecznika nie wpłynęły odpowiedzi.

---

¹⁵ RPO-664999-VII-11.

¹⁶ RPO-672816-VII-11.

7.2. Powiadomienie osoby trzeciej o zatrzymaniu

W jednej z wizytowanych Izb (PID Ostrów Wielkopolski) funkcjonariusze Policji zapytani o procedurę organizowanych w Izbie kontaktów nieletnich z rodziną ujawnili, że nieletni wobec których toczy się postępowanie sądowe, przez 72 godziny od czasu umieszczenia w Izbie nie mają możliwości żadnego kontaktu z najbliższymi osobami ze względu na toczące się postępowanie. Wizytujący zwrócili zatem uwagę, że procedura ta nie ma oparcia w dokumencie z dnia 26 stycznia 2010 r., przyjętym przez Izbę w Ostrowie Wlkp., zatytułowanym: „Prawa i obowiązki nieletniego zatrzymanego w policyjnej dziecka” i jest sprzeczna z § 5 ust.1 pkt. 5 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 stycznia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka (Dz.U. Nr 10, poz. 104 ze zm., dalej: rozporządzenie).

Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu zaleca w sprawozdaniu dla polskiego rządu z wizyty w Polsce w 2004 r., aby władze polskie podjęły następujące kroki w policyjnych izbach dziecka: stworzyły większe możliwości podtrzymywania kontaktów z rodzinami, szczególnie pozwoliły na regularne wizyty rodzin, poza wyjątkowymi przypadkami, które są umotywowane okolicznościami. Nadto, dzieciom powinno zezwolić się na korzystanie z telefonu (Rada Europy, Strasburg, 11 kwietnia 2005 r.; CPT (2005)3; paragraf 44). **Mechanizm rekomendował, aby zaprzestać praktyki ograniczania kontaktów nieletnich z najbliższymi.**

W odpowiedzi na rekomendacje Krajowego Mechanizmu Prewencji Komendant Powiatowy Policji w Ostrowie Wielkopolskim poinformował, że nieletnich w czasie pobytu w PID mogą odwiedzać najbliżsi i opiekunowie, a informacja przekazana przez funkcjonariuszy wizytującym o braku takiej możliwości wyniknęła z nieporozumienia.

7.3. Dostęp do pomocy prawnej

W wizytowanych placówkach członkowie KMP sprawdzali również dostępność w widocznym miejsc adresów instytucji stojących na straży prawa nieletnich, w szczególności Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka,

Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, sędziego rodzinnego. **W jednej z wizytowanych Izb (PID Tarnów) Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił zapewnienie zatrzymanym w Izbie dostępu do adresów wskazanych powyżej podmiotów.**

7.4. Traktowanie

Nieletni, z którymi członkowie Krajowego Mechanizmu przeprowadzili rozmowy w trakcie wizytacji nie zgłaszali zastrzeżeń co do traktowania przez funkcjonariuszy Policji.

Należy jednak podkreślić, iż w jednej z wizytowanych Izb (PID Ostrów Wielkopolski) podopieczny przedstawił członkom zespołu wizytującego, iż został on zobowiązany do własnoręcznego opisanie czynu, którego się dopuścił i że funkcjonariusze Policji pracujący w Izbie, obiecali mu w zamian za to przyspieszenie sprawy sądowej. Relacja ta wzbudziła zastrzeżenia wizytujących odnoszące się do prawidłowości traktowania nieletnich w PID w Ostrowie Wlkp., w zakresie respektowania ich uprawnień procesowych (art. 19 i 39 u.p.n.) oraz wkraczania przez osoby pełniące służbę w Izbie, w zakres czynności zastrzeżonych dla innych organów.

CPT zaleca podjęcie kroków zmierzających do zapewnienia, aby osoby nieletnie nie składały oświadczeń ani nie podpisywały żadnych dokumentów odnoszących się do przestępstw, o które są podejrzani bez obecności prawnika i/lub osoby zaufanej, na której pomoc mogą liczyć (Rada Europy, Strasburg, 11 kwietnia 2005 r.; CPT (2005)3, paragraf 23).

Natomiast według informacji udzielanych przez funkcjonariuszy Policji, przyjmując dziecko do Izby, prowadzi się z nim niezobowiązujące rozmowy o jego sytuacji, w tym o ewentualnych uzależnieniach. Zgodnie z udzielonymi wyjaśnieniami, od nieletnich odbiera się jedynie relacje mogące służyć pracy operacyjno-dochodzeniowej, które są spisywane przez samych funkcjonariuszy Policji i przekazywane w formie notatek do właściwej jednostki Policji. O treści tych materiałów nie jest powiadamiany sąd prowadzący sprawę samego nieletniego, a notatki nie zawierają danych dziecka będącego źródłem informacji. Zgodnie

z „Regulaminem Organizacyjnym Policyjnej Izby Dziecka KPP w Ostrowie Wlkp.” z dnia 26 stycznia 2010 r., do zadań Izby należy współpraca z jednostkami organizacyjnymi Policji, w tym: *przekazywanie im materiałów mogących mieć wartość dla pracy operacyjno-dochodzeniowej*. Tymczasem rozporządzenie zupełnie inaczej określa rolę Izb, podkreślając ich funkcję opiekuńczo-wychowawczą. **Nie do pogodzenia są czynności charakterystyczne dla pracy operacyjno-dochodzeniowej, stawiające dziecko w roli źródła materiału operacyjnego czy dowodowego z oddziaływaniami wychowawczymi, kształtującymi pozycję dziecka w sposób radykalnie odmienny. Krajowy Mechanizm Prewencji podkreślił, iż należy zaprzestać wytwarzania w Izbie materiałów operacyjno-dochodzeniowych, dla których źródłem informacji są osadzone w PID dzieci i usunąć z treści Regulaminu organizacyjnego zapis stanowiący podstawę do wykonywania tych czynności.**

Z informacji uzyskanych od Komendanta Powiatowego Policji w Ostrowie Wielkopolskim wynika, iż ww. rekomendacja została zrealizowana.

7.5. Opieka medyczna

Pomoc medyczną nieletnim umieszczonym w izbach zapewnia Pogotowie Ratunkowe. Taka praktyka funkcjonowała we wszystkich omawianych Izbach.

7.6. Warunki bytowe

Warunki bytowe panujące w wizytowanych Izbach należy ocenić jako dobre. Zalecenia Mechanizmu w kwestii warunków bytowych dotyczyły jedynie przeprowadzenia remontu klatki schodowej prowadzącej na plac spacerowy oraz wyposażenia magazynu czystej odzieży w bieliznę dla nieletnich. Ponadto, zasadnym w ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji byłoby rozważenie możliwości wykonania częściowego zadaszania placu spacerowego oraz zamontowania na nim sztucznego oświetlenia. Zastosowane rozwiązania uniezależniłyby realizację prawa nieletnich do zajęć na świeżym powietrzu od warunków pogodowych (PID w Elblągu).

W PID w Ostrowie Wielkopolskim wątpliwości wizytatorów zwrócił brak odpowiednich zasłon/obudowy kabin prysznicowych, gwarantujących zakrycie przed wzrokiem osób trzecich całego ciała myjących się nieletnich. We wszystkich prysznicach Izby brakowało również mat antypoślizgowych. Warto przypomnieć w tym miejscu Regulę 65.2 Zaleceń CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi, która wskazuje, iż: *Młodociani mają mieć dostęp do pomieszczeń sanitarnych, które są higieniczne i respektują prywatność.* **Mechanizm zalecił zapewnić całkowitą intymność kąpiących się dzieci, poprzez zamontowanie zasłon lub drzwi, gwarantujących poszanowanie intymności podczas kąpieli i wyposażyć prysznice w maty antypoślizgowe.**

Sypialnie dla nieletnich wyposażono wyłącznie w materace. **Zdaniem przedstawicieli KMP, właściwym byłoby umieszczenie łóżek w sypialniach, pomimo, że obecnie obowiązujące przepisy prawa nie regulują warunków wyposażenia jakim powinny odpowiadać policyjne izby dziecka.** Braku łóżek nie usprawiedliwia troska o zapewnienie wychowankom bezpieczeństwa, ponieważ można zamontować łóżka wraz z odpowiednimi zabezpieczeniami, które uchronią nieletnich, przykładowo przed dokonywaniem samouszkodzeń przy pomocy poszczególnych ich elementów.

Z rozmowy przeprowadzonej z chłopcem przebywającym w PID w Ostrowie Wielkopolskim wynika że, nieletni nie posiadał kompletu koniecznych do normalnego funkcjonowania przedmiotów i odzieży (nie otrzymał szczoteczki do zębów, pasty i piżamy), mimo, że w magazynie Izby znajdowały się wszelkie rzeczy niezbędne dla potrzeb przyjmowanych do Izby dzieci. **KMP rekomendował, aby zadbać o wydawanie nieletnim wszystkich niezbędnych środków służących do utrzymania higieny osobistej oraz piżam.**

Komendant Powiatowy w Ostrowie Wielkopolskim poinformował, iż oświadczenie nieletniego o braku piżamy i środków higienicznych było niezgodne z prawdą, natomiast materace, które nieletni posiadają w pokojach są wygodne, praktyczne i bezpieczne. Mając na uwadze sytuację finansową i fakt, iż nie jest to

niezgodne z przepisami Komendant poinformował, że nie dokonano zmian w tym zakresie. Sprawa w dalszym ciągu jest badana przez przedstawicieli Mechanizmu.

Do pozostałych ww. uwag Komendanci wizytowanych Izb ustosunkowali się pozytywnie.

W dniu 27 kwietnia 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienie¹⁷ do Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w sprawie prac legislacyjnych określających warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia w policyjnych izbach dziecka. W odpowiedzi Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji poinformował, iż w projekcie ustawy o zapewnieniu bezpieczeństwa w związku z organizacją Turnieju Finałowego UEFA EURO 2012 oraz o zmianie ustawy Kodeks karny, ustawy Kodeks postępowania karnego, ustawy Kodeks karny wykonawczych, ustawy Kodeks wykroczeń oraz niektórych innych ustaw, zaproponowano rozszerzenie art. 15 ust. 10 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (j. t. Dz. U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277 z późn. zm.) o zapis: „*Minister właściwy do spraw wewnętrznych określi, w drodze rozporządzenia: (...)*

4) warunki, jakim powinny odpowiadać policyjne izby dziecka,

5) regulamin pobytu osób w pomieszczeniach, pokojach i izbach (...), uwzględniając ich lokalizację, wyposażenie, warunki techniczne pomieszczeń i niezbędne części składowe (...)”

7.7. Kontakty ze światem zewnętrznym

Widzenia nieletnich z rodzicami odbywają się w świetlicy bądź pokoju wychowawcy (PID w Tarnowie, PID w Elblągu). W jednej z wizytowanych Izb (PID w Tarnowie) w punkcie 4 regulaminu odwiedzin występuje zapis, iż odwiedziny rodziców odbywają się w obecności jednego z funkcjonariuszy. Należy więc uznać, że jest to zasada, a nie wyjątek od reguły. Powyższa praktyka wzbudziła wątpliwości Krajowego Mechanizmu Prewencji, bowiem obecność funkcjonariuszy podczas odwiedzin rodziców lub opiekunów nieletniego jest naruszeniem jego prawa do ochrony tajemnicy komunikowania się. **Krajowy Mechanizm Prewencji podkreśla,**

---

¹⁷ RPO-605914-VII-09.

że zasadą w PID powinna być praktyka realizacji widzeń bez obecności funkcjonariusza, chyba, że odpowiedni sąd uzna inaczej.

W PID w Elblągu natomiast odwiedziny nieletnich odbywają się w obecności funkcjonariusza Policji w jednej ze świetlic, gdy sąd wydaje takie pisemne polecenie. Taki dodatkowy środek ostrożności stosowany jest jednakże sporadycznie, zazwyczaj wobec nieletnich, w stosunku do których sąd zastosował środek tymczasowy w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich, w sprawach w których należało dokonać jeszcze czynności np. przesłuchań rodziców nieletnich.

W Policyjnej Izbie Dziecka w Tarnowie w regulaminie odwiedzin przedstawiciele KMP zwrócili uwagę na niedozwolone zapisy. W punkcie 6 lit. c wprowadzono ograniczenie dotyczące odwiedzin w postaci: odmowy jego udzielenia przez funkcjonariusza w sytuacji „*dużego stanu zatrzymanych*” oraz w lit. e „*w przypadku nieletnich oczekujących na miejsce w placówce resocjalizacyjnej, pierwsze odwiedziny mogą nastąpić po upływie **dwóch tygodni** od przyjęcia do PID*”. Należy podkreślić, iż żadne przepisy obowiązującego prawa nie zezwalają na takie ograniczenie prawa przysługującego nieletniemu. Ponadto kwestia długich pobytów poruszona została w punkcie 7.1. niniejszego Raportu. Warto przypomnieć, że CPT zaleca, aby władze polskie zrobiły wszystko w celu zapewnienia przestrzegania w praktyce przepisów prawnych dotyczących pobytu dzieci w policyjnych izbach dziecka. Tymczasem zapis w regulaminie odwiedzin wskazuje, iż władze PID-u uznają bardzo długie pobyty (ponad dwutygodniowe) za normę i zgodne z prawem.

Komendant Miejski Policji w Tarnowie pozytywnie ustosunkował się do uwag KMP dotyczących zasad odwiedzin.

7.8. Dyscyplinowanie

W dokumencie określającym katalog kar obowiązujących w Policyjnej Izbie Dziecka w Tarnowie zapisano m.in. wpisanie informacji o ukaraniu do akt nieletniego, wyszczególnienie negatywnego zachowania w pismach kierowanych do szkół, sądów rodzinnych i placówek związanych z pobytem nieletniego, izolowanie nieletniego w wieku do lat 14 do 12 godzin oraz izolowanie nieletniego powyżej 14 lat do 24 godzin. Należy wskazać, iż rozporządzenie w § 6 określa zamknięty katalog środków

oddziaływania wychowawczego w PID – ustną pochwałą lub upomnienie. Opisane wyżej kary nie mieszczą się w tym katalogu i natychmiast powinno zaprzestać się ich stosowania, ponieważ są one niegodne z obowiązującymi przepisami prawa. **Mechanizm podkreśla także, że izolowanie nieletniego nie może być traktowane jako kara, gdyż jest to środek mający zastosowanie jedynie w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia nieletniego lub innych osób.**

Podobny zarzut Mechanizm sformułował w stosunku do Policyjnej Izby Dziecka w Elblągu, w której umieszczenie nieletniego w pomieszczeniu izolacyjnym również traktuje się jako środek wychowawczy.

Komendanci wizytowanych jednostek Policji poinformowali o zrealizowaniu ww. zaleceń KMP.

7.9. Zajęcia kulturalno – oświatowe

W wizytowanych Izbach Mechanizm pozytywnie ocenił dostęp do organizowanych zajęć wychowawczych. W ciągu dnia wychowankowie spędzają czas w świetlicach. Wyposażono je w ławki i krzesła, tablice, podręczną biblioteczkę, czasopisma, tablice edukacyjne, gry planszowe, stół do tenisa stołowego oraz telewizor. Studenci uczelni wyższych w ramach praktyk prowadzą zajęcia wychowawcze z nieletnimi umieszczonymi w Izbach. Na polach spacerowych organizowane są zajęcia sportowe. Analiza treści Porządku Dnia obowiązującego w Policyjnej Izbie Dziecka w Elblągu wskazuje, iż każdego dnia nieletni mogą dwukrotnie korzystać z zajęć na świeżym powietrzu. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji przyjęte w tym zakresie rozwiązanie ocenić należy pozytywnie.

Funkcjonariusze pracujący w wizytowanych Izbach (PID w Tarnowie, PID w Elblągu, PID w Ostrowie Wielkopolskim) prowadzą też czynności profilaktyczne w formie pogadank w przedszkolach, szkołach podstawowych, gimnazjach oraz w szkołach ponadgimnazjalnych i w innych instytucjach. Adresaci pogadank mają też organizowane wizyty w Izbie. Tematyka tych zajęć jest rozbudowana i obejmuje szeroki wachlarz zagadnień takich jak np.: nietolerancja rówieśnicza, demoralizacja, dopalacze i inne używki, internetowe zagrożenia, konsekwencja czynów

zabronionych, odpowiedzialność nieletnich, funkcjonowanie PID, rola i zadania Policji.

7.10. Zapoznanie nieletnich z ich prawami i obowiązkami

W wizytowanych Izbach Krajowy Mechanizm Prewencji nie stwierdził naruszenia prawa nieletnich do zapoznania się z regulaminem Izby oraz przysługującymi im prawami i obowiązkami.

8. Izby wytrzeźwień

W drugim kwartale 2011 r. wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji objęły trzy izby wytrzeźwień¹⁸. Ustalenia dokonane w trakcie wizytacji Izby Wytrzeźwień w Grudziądzu i Izby Wytrzeźwień w Gorzowie Wielkopolskim zostaną przedstawione w kolejnym sprawozdaniu kwartalnym.

8.1. Warunki bytowe

Przeprowadzony ogląd pomieszczeń Pogotowia Socjalnego -Izby Wytrzeźwień w Elblągu (zwanego dalej Pogotowiem lub Izbą) oraz uzyskane w związku z tym informacje pozwoliły stwierdzić, iż wyposażenie Pogotowia - generalnie rzecz biorąc - odpowiada przepisom rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2004 r. Nr 20, poz. 192 ze zm.), zwane dalej rozporządzeniem.

Stan techniczny sal dla osób zatrzymanych i sanitariatów można określić jako prawidłowy. Pomieszczenia utrzymane były w czystości. Temperatura panująca w salach nie wzbudziła zastrzeżeń przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji. Ponadto, w salach dla osób zatrzymanych zainstalowano kamery, umożliwiające bezdźwiękową transmisję obrazu z sal do pokoju kierownika zmiany.

---

¹⁸ Izba Wytrzeźwień w Elblągu (07.04.2011 r.), Izba Wytrzeźwień w Grudziądzu (27.05.2011 r.), Izba Wytrzeźwień w Gorzowie Wielkopolskim (28.06.2011 r.).

W Izbie nie ma wyodrębnionej toalety dla kobiet, korzystają więc one z toalety dla osób niepełnosprawnych. W dniu wizytacji w każdym sanitariacie było mydło, papier toaletowy oraz ręczniki.

8.2. Informowanie pacjentów Izby o przysługujących im prawach

W Izbie nie sporządzono regulaminu przeznaczonego dla osób w niej umieszczanych. Osoby przyjmowane do Izby nie miały możliwości zapoznania się ze swoimi prawami oraz zasadami pobytu. **Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował przygotowanie Regulaminu Izby Wytrzeźwień, przeznaczonego dla osób w niej umieszczanych oraz zamieszczenie go w dostępnym i widocznym dla pacjentów miejscu.**

8.3. Stosowanie przymusu bezpośredniego

Z informacji uzyskanej podczas wizytacji od kierownika zmiany wynika, iż pracownicy kontrolują stan osób unieruchomionych co 15 minut, przy czym najczęściej odbywa się to wyłącznie przez wizjer. Fakt przeprowadzenia kontroli co do zasady nie jest odnotowywany, wpisy w księdze raportów dokonywane są wyłącznie jeśli „coś się dzieje” z osobą unieruchomioną.

Zapoznano się z wybranym zapisem monitoringu, w którym wobec jednego z pacjentów stosowane były środki przymusu bezpośredniego. Zgodnie z zapisem w księdze raportów o godzinie 22:20 osobę doprowadzoną zapięto w pasy, co było zgodne z odtworzonym zapisem. Zaprzestanie zaś stosowania środków przymusu bezpośredniego, wg księgi raportów miało mieć miejsce o godzinie 2:10. Jednakże zapis z monitoringu ujawnił, iż pacjent ten zapięty był w pasy przynajmniej do godziny 6 rano.

W myśl § 11 ust. 1c *pracownik wyznaczony przez dyrektora izby kontroluje stan fizyczny osoby unieruchomionej, nie rzadziej niż co 15 minut, również w czasie snu tej osoby. Z treści § 11 ust. 1d wynika, iż w trakcie kontroli, o której mowa w ust. 1c, pracownik:*

- *ocenia prawidłowość unieruchomienia, w szczególności sprawdza, czy pasy, uchwyty, prześcieradła lub kaftan bezpieczeństwa nie są założone zbyt luźno lub zbyt ciasno;*
- *zapewnia krótkotrwale uwolnienie osoby od unieruchomienia w celu zmiany pozycji lub zaspokojenia potrzeb fizjologicznych i higienicznych, nie rzadziej niż co 4 godziny.*

W toku całego, prawie 8 godzinnego okresu unieruchomienia pacjenta, tylko raz pracownik Pogotowia skontrolował osobiście jego stan, wchodząc do sali, co miało miejsce około godziny 24:00 i zostało potwierdzone nagraniem z monitoringu. Poza tym jednym faktycznym wejściem i sprawdzeniem stanu pacjenta, nie udokumentowano w księdze raportów przeprowadzania obowiązkowej kontroli co 15 minut. Pacjent ten w godzinach porannych odpiął dolne pasy bezpieczeństwa, co również nie zostało w odpowiednim czasie dostrzeżone przez pracownika Pogotowia.

W opisanej sytuacji nie został spełniony wymóg osobistego badania pacjenta przez lekarza, który jest konieczny przed przedłużeniem stosowania środka przymusu bezpośredniego na czas powyżej 4 godzin określony w § 11 ust. 1b rozporządzenia. **Krajowy Mechanizm Prewencji wnioskował zatem, aby podjąć działania celem wyeliminowania praktyki zamieszczania nieprawdziwych danych odnośnie czasu stosowania środków przymusu bezpośredniego i zapewnić bezwzględne przestrzeganie przez personel Izby przepisów rozporządzenia odnośnie dokonywania kontroli pacjentów unieruchomionych i dokumentowania tej kontroli. KMP podkreśla, iż należy zapewnić badanie lekarskie w sytuacji, gdy unieruchomienie pacjenta ma zostać przedłużone na czas powyżej 4 godzin.**

8.4. Ochrona przed niewłaściwym traktowaniem - przymusowe przebieranie osób doprowadzonych w odzież zastępczą

W trakcie czynności wizytacyjnych stwierdzono, iż w Pogotowiu osoby doprowadzone nie są przymusowo przebierane w odzież zastępczą. Jeśli pacjent wyraża taką wolę, pozwala mu się przebywać w jednostce w swoim ubraniu. Okoliczność ta została potwierdzona nagraniami z monitoringu.

Czynności związane z przyjęciem kobiet oraz bezpośrednią opieką nad nimi w czasie pobytu w Pogotowiu sprawuje wyłącznie żeński personel – na każdej zmianie w placówce dyżur ma jedna kobieta.

Wszystkim pacjentom umieszczanym w Pogotowiu udzielane są podczas przyjęcia podstawowe świadczenia sanitarno – higieniczne. Jak ustalono, każda osoba przyjmowana do Pogotowia poddawana jest takim świadczeniom, bez względu na stan upojenia alkoholowego. W sytuacji przyjęcia do placówki osoby, która nie jest w stanie samodzielnie się umyć, niezbędnych czynności w tym zakresie dokonują pracownicy Pogotowia.

Kobieta, z którą została przeprowadzona rozmowa w toku wizytacji nie zgłaszała żadnych uwag odnośnie sposobu jej traktowania przez pracowników Pogotowia, ich zachowanie wobec niej oceniła bardzo pozytywnie.

8.5. Prawo do opieki medycznej

W Pogotowiu przez całą dobę dyżuruje lekarz, każda osoba zaś jest badana od razu po przyjęciu do placówki. Z informacji uzyskanych od lekarza będącego na dyżurze w dniu wizytacji wynika, iż decyzja o nieprzyjęciu osoby do Pogotowia zapada w sytuacjach, gdy nietrzeźwy jest nieprzytomny, ma wyraźne urazy, bądź przejawia symptomy padaczki. Takie osoby są wówczas wysyłane do szpitala, skąd często po zaopatrzeniu ran, bądź przeprowadzeniu koniecznych badań ponownie są doprowadzani do Pogotowia. Jednocześnie, lekarz zapewnił, iż każdy pacjent podlega badaniom, zarówno przed zastosowaniem środków przymusu bezpośredniego, jak i po zakończeniu ich stosowania.

9. Pomieszczenia dla osób zatrzymanych jednostek organizacyjnych Policji

W drugim kwartale 2011 r. dokonano wizytacji dziewięciu pomieszczeń dla osób zatrzymanych przy jednostkach organizacyjnych Policji¹⁹ (dalej PdOZ lub Izba).

---

¹⁹Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Oławie (04.04.2011 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Elblągu (08.04.2011 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Katowicach (27.04.2011 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Bydgoszczy (10.05.2011 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Grudziądzu (24.05.2011 r.),

W raporcie niniejszym przedstawione zostaną również wnioski z wizytacji Pomieszczeń dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Zawierciu, która została przeprowadzona w pierwszym kwartale 2011 r. Ustalenia dokonane w trakcie wizytacji PdOZ w Katowicach, PdOZ w Grudziądzu, PdOZ w Drawsku Pomorskim oraz PdOZ w Gorzowie Wielkopolskim zostaną przedstawione w kolejnej informacji kwartalnej.

9.1. Traktowanie przez personel

We wszystkich wizytowanych Izbach przeszukania osób zatrzymanych odbywają się w sposób zapewniający poszanowanie godności osoby umieszczanej w Izbie (w pokoju lekarskim, dyżurce lub magazynie) i wykluczający obecność osób postronnych w trakcie wykonywanych czynności. Przeszukania umieszczanych w jednostkach kobiet dokonują funkcjonariuszki Policji np. z innych wydziałów, pełniące dyżury w danym dniu w Komendach.

Osoby zatrzymane, z którymi rozmawiano w PdOZ w Elblągu, PdOZ w Bydgoszczy, PdOZ w Słupsku nie zgłaszały żadnych uwag odnośnie sposobu traktowania przez funkcjonariuszy Policji w trakcie pobytu w Izbie. Jeden z zatrzymanych (PdOZ w Słupsku) skarżył się jednakże na bolesne wykręcanie rąk przez funkcjonariuszy, którzy dokonali jego zatrzymania.

Funkcjonariusze Policji szkoleni są w zakresie pomocy przedmedycznej oraz stosowania środków przymusu bezpośredniego, w trakcie trwania kursów podstawowych i specjalistycznych w momencie przyjęcia do Policji oraz w dalszym etapie służby (kursy specjalistyczne). Na problem nieuczestniczenia w ww. szkoleniach wizytujący zwrócili uwagę PdOZ w Zawierciu i w PdOZ w Bydgoszczy (ostatnie szkolenia miały miejsce kilka lat temu).

Krajowy Mechanizm Prewencji uznaje, że właściwe przeszkolenie funkcjonariuszy Policji bezpośrednio pracujących z zatrzymanymi zmniejsza prawdopodobieństwo wystąpienia złego traktowania. Personel Izby powinien

---

Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Sławnie (31.05.2011 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Słupsku (01.06.2011 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Drawsku Pomorskim (16.06.2011 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Gorzowie Wielkopolskim (27.06.2011 r.).

wiedzieć, jak pracować z trudnymi osobami bez wyrządzania im krzywdy, jak udzielać osobom w różnym stanie fizycznym czy psychicznym pierwszej pomocy (i uaktualniać sukcesywnie wiedzę oraz udoskonalać umiejętności w omawianym obszarze), jak radzić sobie ze stresem i agresją etc.

Standardy Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom (Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3] dot. szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego) wskazują, że nie ma lepszej gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osoby pozbawionej wolności niż dobrze wyszkolony funkcjonariusz Policji czy Służby Więziennej. CPT kładzie szczególny nacisk na konieczność rozwijania umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej.

W kwestii wyznaczenia pomieszczenia do palenia wyrobów tytoniowych należy wskazać, iż w wizytowanych Izbach takie pomieszczenie nie zostało odrębnie wydzielone, natomiast zatrzymani mogli używać wyrobów tytoniowych w pokoju sanitarnym (PdOZ w Oławie) lub wyznaczonych pokojach i na placu spacerowym (PdZO w Słupsku, PdOZ w Elblągu).

Nie umożliwia się palenia wyrobów tytoniowych zatrzymanym w PdOZ w Sławnie i PdOZ w Bydgoszczy. Zauważyć należy, iż obowiązujący zakaz stoi w sprzeczności z obowiązującym § 4 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 11 maja 2011 r. w sprawie szczegółowych warunków używania wyrobów tytoniowych na terenie obiektów oraz w środkach przewozu osób podlegających ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych (Dz. U. Nr 97, poz. 564).

9.2. Warunki bytowe

Warunki bytowe w wizytowanych jednostkach były zróżnicowane. Jako złe i wymagające natychmiastowego remontu KMP ocenił warunki w PdOZ w Elblągu i PdOZ w Zawierciu. Warunki bytowe panujące w tych Izbach mogą prowadzić do nieludzkiego traktowania umieszczonych w nich osób.

W PdOZ w Elblągu w większości cel znajdowały się nie osłonięte oraz nie nadające się do użytku, zabrudzone miski ustępowe. Kilka z nich było bez desek. Ściany cel były zanieczyszczone napisami, w ocenie wizytujących wykonanymi

najprawdopodobniej przy użyciu fekaliów. Miały również ślady zawilgocenia i zagrzybienia. W jednej celi znajdowała się bateria bez kranu, woda po odkręceniu ściekała po baterii. Ślady wilgoci widoczne były również na ścianach łazienki przeznaczonej dla osób zatrzymanych. W ocenie wizytujących w pokojach od dłuższego okresu nie przeprowadzono nie tylko gruntownych, lecz nawet bieżących remontów, mających na celu chociażby odświeżenie zabrudzonych ścian. W pokojach czuć było odór, co świadczyć może o niesprawnej wentylacji grawitacyjnej.

W PdOZ w Zawierciu wszystkie pokoje były niewielkimi pomieszczeniami, w których przestrzeń między podestami przeznaczonymi do spania obcych sobie osób ma zaledwie kilka centymetrów. Nadto pokoje były niewłaściwie wyposażone, tj. w każdym poza dwoma podestami i niewielkim stołem znajdowało się tylko jedno krzesło. Natomiast pomieszczenie sanitarno-higieniczne w Izbie (wyposażone w ubikację, umywalkę oraz prysznic) również było w wyjątkowo złym stanie, zarówno pod względem higienicznym, jak i użytkowym. W dniu wizytacji część urządzeń w tym pomieszczeniu nie działała, a prysznic nie był wyposażony w zasłonę zapewniającą intymność osobie kąpiącej się. Pomieszczenie sanitarno-higieniczne, jak zresztą pozostałe pomieszczenia Izby, było brudne i zaśmiecone, a na drewnianej macie pod prysznicem leżały zużyte i brudne szmaty, które zgodnie z uzyskaną przez wizytujących informacją, wciąż służyły do sprzątnięcia. Od 2007 r. nie poczyniono żadnych remontów, które poprawiłyby warunki bytowe osób przebywających w pomieszczeniach. Zgodnie z przedstawioną informacją, ostatnie prace dotyczące izby miały miejsce ok. 10 lat temu i miały związek z izolacją przeciwwilgociową.

W pozostałych Izbach uwagi Mechanizmu w zakresie warunków bytowych dotyczyły: nie wyodrębnionego miejsca do przechowywania rzeczy osobistych osób chorych zakaźnie (PdOZ w Sławnie, PdOZ w Oławie), uszkodzonej dyszy prysznicowej i ostrych zakończeń rogów taboretów w pokojach dla zatrzymanych (PdOZ w Oławie).

Mechanizm rekomendował również, aby wyposażyć w maty pomieszczenie, w którym odbywa się kontrola osobista osób zatrzymanych lub doprowadzonych do Izby w celu wytrzeźwienia (PdOZ w Sławnie), wydawać wszystkim zatrzymanym

posiłki w jednorazowych naczyniach (PdOZ w Słupsku) i wyposażyć toalety w ręczniki (PdOZ w Słupsku, PdOZ w Sławnie).

Wizytujący stwierdzili również brak oświetlenia zapewniającego właściwe warunki do czytania i pisania (PdOZ w Oławie, PdOZ w Zawierciu).

Komendant Powiatowy Policji w Zawierciu poinformował, że diametralna poprawa warunków bytowych osób osadzonych będzie możliwa dopiero w konsekwencji realizacji projektu architektoniczno-budowlanego remontu, przebudowy Komendy Powiatowej Policji w Zawierciu opracowanego w 2008 r. W kwestii zalecenia dotyczącego zapewnienia w trybie natychmiastowym stosownej przestrzeni w obrębie podestów do spania Komendant poinformował, że nie podjęto działań zmierzających do zmiany miejsc usytuowania ww. podestów czy też kroków zmierzających do przekształcenia cel na jednoosobowe, gdyż spowodowałyby to pogorszenie widoczności oraz utrudniło wejście do pokoi, co nie pozostałoby obojętne dla względów bezpieczeństwa. W wyniku dokonania pomiarów powierzchni pomieszczeń dla osób zatrzymanych stwierdzono, że pomieszczenia odpowiadają normom wynikającym z rozporządzenia. Mechanizmu podtrzymuje swoje stanowisko w tej kwestii, sprawa jest w dalszym ciągu wyjaśniana.

9.3. Prawo do opieki medycznej

We wszystkich Izbach badaniu lekarskiemu poddawane są wszystkie osoby zatrzymane w celu wytrzeźwienia, pozostałe tylko wówczas, gdy jest taka potrzeba lub zatrzymany tego żąda. Badania przed umieszczeniem w Izbie wykonywane są w szpitalu bądź przychodniach NFZ. Jeśli w trakcie pobytu w Izbie osoba zatrzymana żąda konsultacji lekarskiej, do Izby wzywany jest lekarz pogotowia ratunkowego.

9.4. Prawo do informacji o przysługujących prawach

Jedną z gwarancji ochrony osób pozbawionych wolności przed okrutnym, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem jest informowanie zatrzymanych o przysługujących im prawach.

Regulamin pobytu osób umieszczonych w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia (dalej: regulamin)

najczęściej znajdował się w dyżurce, magazynie lub na korytarzu w pobliżu dyżurki. Zatrzymani mają możliwość zapoznania się z jego treścią podczas pobytu w magazynie lub w pokoju dyżurnego w trakcie przekazywania przedmiotów do depozytu oraz innych czynności związanych z przyjęciem do Izby (PdOZ w Sławnie, PdOZ w Bydgoszczy, PdOZ w Słupsku). W Izbie w Zawierciu i Sławnie, zgodnie z wyjaśnieniami funkcjonariuszy pełniących dyżur w dniu wizytacji, osoba zatrzymana ma możliwość zapoznania się z treścią regulaminu przed czynnością przeszukania i może zwrócić się o ponowne jego wydanie. Natomiast w PdOZ w Oławie, tekst regulaminu nie jest wywieszony w żadnym miejscu w Izbie, jak również nie jest udostępniany do wglądu osobom przyjmowanym do Izby.

W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji powyższe sposoby udostępnienia regulaminu nie gwarantują rzetelnego zapoznania się osób zatrzymanych z przysługującymi im prawami oraz ciążącymi na nich obowiązkami w trakcie pobytu w Izbie. Zatrzymanie w PdOZ stanowi dla wielu z nich nowe doświadczenie związane nieodłącznie ze stresem, uniemożliwiającym pełne zrozumienie przepisów regulaminu.

Jako wyjątek należy potraktować PdOZ w Elblągu, w którym regulamin był wydawany osobom zatrzymanym do pokoi. Taka praktyka w ocenie KMP jest prawidłowa, ponieważ umożliwia zapoznanie się zatrzymanym z regulaminem w sposób, który daje im gwarancję przyswojenia jego postanowień w warunkach wolnych od pośpiechu i konieczności wykonywania innych czynności.

W wielu wizytowanych jednostkach sygnały odebrane od zatrzymanych w kwestii znajomości przysługujących im uprawnień świadczyły w sposób dobitny o iluzoryczności zapoznania się z treścią regulaminu przez osoby umieszczane w Izbie w trakcie czynności z tym związanych. Osoby, z którymi rozmawiano w trakcie rozmów indywidualnych informowały również wizytujących, że nie zostały pouczone o możliwości wniesienia do sądu zażalenia na zatrzymanie w terminie 7 dni.

Warto w tym miejscu zauważyć, iż obowiązek poinformowania osób zatrzymanych o przysługujących im uprawnieniach wraz z pouczeniem co do sposobu skorzystania z tychże, stanowi jedną z zasad dotyczących postępowania z osobami zatrzymanymi, zawartych w Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 9 grudnia

1988 r. przyjętej pod nazwą „Zbiór zasad ochrony wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie zatrzymania lub uwięzienia”. Zasada 13 przywołanego dokumentu stanowi, iż *„każdy, w chwili swojego aresztowania oraz w momencie rozpoczęcia pozbawienia go wolności lub uwięzienia lub niezwłocznie po tym momencie, otrzyma od organu władzy odpowiedzialnego za jego aresztowanie, pozbawienie go wolności lub uwięzienie odpowiednio, informacje na temat jego praw wraz z ich objaśnieniem oraz na temat sposobu, w jaki może z nich skorzystać.”* Ponadto, Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz innemu nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu (CPT) w Dwunastym Raporcie Generalnym [CPT/Inf (2002)15] podkreśla, iż prawa osób pozbawionych wolności nie mają wielkiej wartości, jeżeli osoby zainteresowane nie są świadome, iż przysługują im takie prawa. W związku z powyższym jest bezwzględnie konieczne, aby osoby zatrzymane przez policję zostały w sposób wyraźny poinformowane o swoich prawach bezzwłocznie oraz w języku, który rozumieją (§44).

Biorąc powyższe pod uwagę, w opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji regulamin powinien znajdować się w ogólnodostępnym i widocznym dla zatrzymanych miejscu, tak by wgląd do niego nie był uzależniony od decyzji funkcjonariuszy Policji lub innych czynników. Proponowanym przez KMP rozwiązaniem jest powieszenie informacji dotyczących uprawnień zatrzymanych i reguł ich pobytu w jednostce wewnątrz cel, w których przebywają osoby zatrzymane, co zagwarantuje przyswojenie postanowień Regulaminu w warunkach wolnych od pośpiechu.

W powyższej kwestii Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienie²⁰ z dnia 12 maja 2011 r. do Komendanta Głównego Policji. W odpowiedzi Komendant poinformował, że w jego ocenie kwestie niedostatecznego informowania osób umieszczonych w PdOZ o przysługujących im prawach oraz ograniczonej dostępności do regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach należy rozpatrywać w kategoriach ewentualnych uchybień w wypełnianiu obowiązków przez policjantów pełniących służbę w PdOZ. Z tego też względu zagadnienie to będzie przedmiotem stosownego wystąpienia skierowanego do wszystkich KWP/KSP z zaleceniami eliminacji

---

²⁰ RPO-668208-VII-11.

ewentualnych nieprawidłowości w tym zakresie. Natomiast umieszczenie regulaminu pobytu wewnątrz pokoi, w których przebywają osoby zatrzymane lub doprowadzone w celu wytrzeźwienia mogłyby – zdaniem Komendanta – mieć wpływ na wzrost liczby wydarzeń nadzwyczajnych. Osoby umieszczone w pokojach mogą wykorzystać, zarówno kartki regulaminu, jak i elementy przedmiotów zabezpieczających lub mocujących regulamin do samookaleczenia.

9.5. Prawo osoby zatrzymanej do żądania powiadomienia osób bliskich o sytuacji prawnej, w której się znajduje

Zgodnie ze Zbiorem zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia: *niezwłocznie po zatrzymaniu oraz po każdym przeniesieniu z jednego miejsca aresztowania lub uwięzienia do innego, osoba aresztowana lub uwięziona będzie uprawniona powiadomić, bądź też domagać się od właściwego organu powiadomienia członków jej rodziny lub innych właściwych osób według swojego wyboru, o jej zatrzymaniu, aresztowaniu lub uwięzieniu, bądź o przeniesieniu i o miejscu, w którym jest przetrzymywana (Zasada 16.1).*

W wizytowanych placówkach (PdOZ w Sławnie, PdOZ w Słupsku) KMP stwierdził, że powiadomienie, o którym mowa w powyższej zasadzie, wykonywane jest wyłącznie przez funkcjonariuszy Policji. Na podkreślenie zasługuje natomiast praktyka stosowana w PdOZ w Bydgoszczy, polegająca na umożliwianiu osobie zatrzymanej powiadomienia osoby bliskiej o fakcie zatrzymania i umieszczenia w Izbie. Rozmówcy potwierdzili taką możliwość dodając, iż mogli samodzielnie przeprowadzić w tym celu rozmowę telefoniczną z osobami bliskimi.

Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo podkreśla, że w pierwszej kolejności należy rozważać możliwość samodzielnej realizacji przysługującego zatrzymanym prawa do powiadomienia osoby trzeciej, zaś tylko w sytuacjach szczególnych prawo to realizować za pośrednictwem funkcjonariuszy Policji.

9.6. Prawo do prywatności

W PdOZ w Sławnie Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował zmianę położenia lub kąta widzenia kamer w pokojach dla zatrzymanych w celu wyeliminowania możliwości oglądania części intymnych osób zatrzymanych w trakcie załatwiania przez nie potrzeb fizjologicznych. Zalecił również wyposażanie kabin prysznicowych w przesłony zapewniające intymność osobie kąpiącej się (PdOZ w Zawierciu). **W opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji obecność osoby trzeciej podczas kąpieli zatrzymanego, bez umożliwienia zasłonięcia kabiny prysznicowej narusza ludzką godność poprzez niezapewnienie intymności kąpielacemu.**

10. Izby Zatrzymań Żandarmerii Wojskowej

W drugim kwartale 2011 r. wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji objęły dwie izby zatrzymań Żandarmerii Wojskowej²¹ (dalej IZZW, Izba). Ustalenia dokonane w trakcie wizytacji IZZW w Ustce zostaną przedstawione w kolejnej informacji kwartalnej.

10.1. Warunki bytowe

W wizytowanej Izbie warunki bytowe były bardzo dobre. Przeprowadzony ogląd pomieszczeń oraz uzyskane w związku z tym informacje pozwoliły jednakże stwierdzić, iż wyposażenie IZZW w Elblągu nie spełnia wszystkich wymogów określonych przepisami rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 11 marca 2010 r. w sprawie izb zatrzymań (Dz. U. z 2010 r. Nr 63poz. 394).

Jedno z pomieszczeń wyposażone było w drewniany podest do spania, który zajmował całą szerokość pomieszczenia. W pomieszczeniu brak było szafek na rzeczy osobiste osób osadzonych. Z informacji uzyskanych od Komendanta Izby wynika, iż w tym pomieszczeniu zazwyczaj umieszczani są osadzeni znajdujący się w stanie nietrzeźwości.

---

²¹ Izba Zatrzymań Żandarmerii Wojskowej w Elblągu (07.04.2011 r.), Izba Zatrzymań Żandarmerii Wojskowej w Ustce (01.06.2011 r.).

Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował, aby ww. pomieszczenie, do czasu zamontowania nowych łóżek było przeznaczone dla jednej osoby. Pomieszczenie to bowiem nie spełnia wymogów rozporządzenia, gdyż nie ma wyodrębnionych łóżek jednoosobowych dla osadzonych, wobec czego w sytuacji umieszczenia w nim dwóch osób, musiałyby one spać na jednym podeście, co może stanowić naruszenie prawa do intymności i swobody osobistej. Pozostałe pomieszczenia wyposażone są w składane łóżka drewniane, które na dzień przymocowywane są do ściany.

W jednym z pomieszczeń znajdowały się taborety z ostrymi krawędziami, co nie spełnia wymogu określonego w § 8 ust. 1 pkt 4 ww. rozporządzenia.

Zastrzeżenie przedstawicieli KMP wzbudził brak w drzwiach do pomieszczeń drzwiczek służących do podawania posiłków oraz do zakładania kajdanek osobom w nich umieszczonym, co jest wymagane w myśl § 8 ust. 2 rozporządzenia. Drzwi wejściowe i okna w pomieszczeniach dla osadzonych nie były wyposażone w urządzenia sygnalizujące ich otwarcie, które to wymaganie również zostało określone w wymienionym rozporządzeniu. **Mechanizm wnioskował zatem o wyposażenie pomieszczeń w sprzęt zgodny z obowiązującymi przepisami.**

Komendant Oddziału Żandarmerii Wojskowej w Elblągu pozytywnie ustosunkował się do wniosków i uwag Krajowego Mechanizmu Prewencji informując, iż z dniem 16 maja 2011 r. zmieniono pojemność ww. pomieszczenia na jednoosobowe i zobowiązał się przeprowadzić prace remontowo-budowlane mające na celu dostosowanie Izby Zatrzymań w Elblągu do wymagań stawianych w wyżej wymienionym rozporządzeniu.

10.2. Prawo do informacji

W czasie wizytacji ustalono, iż prawo do informacji w Izbie realizowane jest prawidłowo. Podczas osadzania w Izbie każdy żołnierz jest ustnie informowany o prawach i obowiązkach, które przysługują mu w jednostce. Ponadto, w każdym pomieszczeniu przeznaczonym dla osób osadzonych znajduje się w widocznym miejscu obok drzwi zarówno Regulamin Izby, jak i Porządek dnia Izby, wobec czego

osadzony żołnierz może w każdej chwili zapoznać się z prawami i obowiązkami w IZZW. Zarówno Regulamin, jak i Porządek dnia, są zgodne z przepisami prawa.

10.3. Prawo do opieki medycznej

W Izbie nie zostało wydzielone pomieszczenie lekarskie – wszystkie badania osadzanych żołnierzy odbywają się w ambulatorium znajdującym się na terenie Oddziału Żandarmerii Wojskowej w Elblągu. Z informacji uzyskanych od Komendanta Izby wynika, iż każdy osadzany żołnierz jest przed przyjęciem do jednostki badany przez lekarza celem uzyskania stosownego zaświadczenia o braku przeciwwskazań do umieszczenia w Izbie.

10.3. Stosowanie przymusu bezpośredniego i traktowanie zatrzymanych

Z informacji uzyskanych od Komendanta Oddziału Żandarmerii Wojskowej w Elblągu wynika, iż w roku 2010 roku, w Izbie nie stosowano środków przymusu bezpośredniego wobec osadzonych żołnierzy.

Pozytywnie należy ocenić okoliczność, iż w związku z zawodową służbą wojskową pełnioną również przez kobiety, do ewentualnej służby w Izbie zatrzyman przeszkolone zostały kobiety, które w razie konieczności będą mogły wchodzić w skład obsługi jednostki.

Opracowała: Karolina Chyła